

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ (Αφηρημένες) ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΑΝΑΓΚΗ ΤΗΝ ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΗ, ΕΧΟΥΝ ΟΜΩΣ ΑΝΑΓΚΗ ΝΑ ΦΑΝΕΡΩΣΟΥΝ ΤΗ ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥΣ

Ερευνητική Εργασία - Project
Γενικό Λύκειο Ζωσιμαίας Σχολής Ιωαννίνων
Τμήμα Β' Ανθρωπιστικών σπουδών

Ομάδα σύνταξης: Βρόσγος Βασίλειος, Γάλλιου Ηλιάννα, Δαγκοβάνου Λυδία , Δούκας Ευάγγελος- Ιωάννης, Εμβαλωτή Ευαγγελία, Θεοδώρου Αλκιβιάδης, Κασίμης Παντελής, Κοντομάρη Άρτεμις , Κρανά Δέσποινα - Ηλέκτρα, Κωσταλαμάνης Νικόλαος, Λεονταρίδη Μαρία – Ελένη, Μεχτίδου Νικολέττα, Μουμούρη Αθηνά, Μπάτσου Ραφαέλλα –Ευαγγελία, Παππά Ίρις, Πατσάνη Ζωή, Σιντόρη Ευφροσύνη, Τζούρτζου Ανδρομάχη – Μαρία.

Επιμέλεια: Ευαγγελία Εμβαλωτή

Υπεύθυνη καθηγήτρια: [Χρυσή Λάππα](#)

Εισαγωγή

Γιατί γράφεται κανείς στο πανεπιστήμιο σήμερα; Γιατί αφιερώνει ένα μεγάλο μέρος της ζωής του διανύοντας τη διαδρομή του Λυκείου και του Πανεπιστημίου; Μα για το πτυχίο. Όχι φυσικά το πτυχίο ως διαβατήριο για να γίνει καλύτερος, να αποκτήσει κριτική σκέψη, να γίνει ελεύθερος άνθρωπος, να αυτοπροσδιορίζεται, να σκέφτεται αυτόνομα, αλλά ένα πτυχίο- τίτλος σπουδών που επιβάλλει ο κοινωνικός περίγυρος, όπου κάθε πράξη υποτάσσεται στην ωφελμιστική λογική που επιβάλλει η υλική απολαβή. Η υλική απολαβή είναι θεμιτή αρκεί όμως να μην αποτελεί αυτοσκοπό. Αν αποτελεί αυτοσκοπό είναι απληστία. Αυτή με τη σειρά της, λόγω της αρπακτικής της φύσης, θα καταρρίψει κάθε «ηθικό» φραγμό με αποτέλεσμα να μετατραπεί σε εργαλείο διάβρωσης του πνεύματος και κατ' επέκταση σε καταστροφή του πολιτισμού. **Είναι διάβρωση και παραλογισμός** η εξοικείωση με τα ερωτήματα του τύπου: τι χρειάζονται τα αρχαία; Γιατί να επισκεφτώ τα έργα ενός ζωγράφου ή έναν αρχαίο ναό; Ή τι χρειάζεται η φιλοσοφία; Όταν κρύβεται πίσω απ' αυτά η απαξίωση.

Στη σημερινή εποχή όπου ο ατομικισμός, ο ωφελμισμός και η ανάγκη για το κέρδος επικρατούν, οι ανθρωπιστικές επιστήμες περιφρονούνται και μπαίνουν σε δεύτερη μοίρα. Χωρίς αυτές όμως, χάνουμε το νόημα της ζωής, μέχρι και την ανθρωπιά μας πολλές φορές. Οι συνέπειες έλλειψης των ανθρωπιστικών επιστημών έχουν αντίκτυπο σε όλους τους τομείς της ζωής μας. Έτσι, εμπνευσμένοι από βασικά φιλοσοφικά -και όχι μόνο- ερωτήματα, αποφασίσαμε να μελετήσουμε **τη σημαντικότητα των ανθρωπιστικών επιστημών**.

Βασικά ερωτήματα

1. Υπάρχει «άχρηστη» γνώση στη σημερινή κοινωνία; Θα μπορούσαν οι ανθρωπιστικές επιστήμες να θεωρηθούν «άχρηστη γνώση»;
2. Ο περιορισμός της εκπαιδευτικής διαδικασίας στην απλή απόκτηση ενός επαγγέλματος θα πρέπει να μας ανησυχεί;
3. “Ζημιές” του ωφελιμισμού σε πολύτιμους τομείς (παιδεία, πολιτισμός, πολιτιστική έρευνα).
4. Τι πρέπει να απαντά το εκπαιδευτικό σύστημα στο δίλλημα: Πρέπει να είμαστε αιρετικοί πολίτες ή υπάκουα πρόβατα;
5. Οι μαθητές μαθαίνουν καλύτερα με τα tablet και τους διαδραστικούς πίνακες (ψηφιακό σχολείο);
6. Τι θεωρείται «καλό» σχολείο σήμερα;
7. Είναι δυνατόν να αξιολογεί κανείς μνημεία και έργα τέχνης μόνο ως πηγές κέρδους και όχι ως πολιτισμική αξία;
8. Πως θα αντισταθούμε στην δικτατορία του κέρδους και του ωφελιμισμού;
9. Τι σημαίνει παραίτηση από τις ανθρωπιστικές επιστήμες;

Υπάρχει «άχρηστη» γνώση στη σημερινή κοινωνία; Θα μπορούσαν οι ανθρωπιστικές επιστήμες να θεωρηθούν «άχρηστη γνώση»;

Τι είναι “άχρηστο”; Τίποτα είναι η απάντηση της μητέρας μου, καθώς ξεκινάει να μου εξηγεί πως τίποτα δεν μπορεί να χαρακτηριστεί “άχρηστο”. Ούτε τα αρχαία, ούτε η Λογοτεχνία, ούτε καν η Αντιγόνη. Ένα μάθημα τελείως παραγκωνισμένο από μαθητές και καθηγητές.

Γιατί όμως; Τι μπορεί να μας προσφέρουν αυτά; Μαθήματα που δεν μπορούν να βοηθήσουν στην “εξέλιξη”; Κι όμως, βρήκα τον εαυτό μου να συμφωνεί με τη μητέρα μου. Γιατί μπορεί μαθήματα σαν αυτά να μη μας βοηθήσουν να βρούμε τη θεραπεία στον καρκίνο ή περισσότερες πηγές ενέργειας, αλλά μας βοηθούν σε κάτι εξίσου σημαντικό. Μας βοηθούν να κρατάμε επαφή με τις ρίζες μας, τα αρχαία μας βοηθούν να εμβαθύνουμε στη γλώσσα μας, η λογοτεχνία μας δίνει τη δυνατότητα να καταλαβαίνουμε λογοτεχνικά έργα που γράφτηκαν σε περιόδους πριν από τη δική μας, ακόμη και η Αντιγόνη μας δίνει την ευκαιρία να μάθουμε για τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και να δούμε την αυτοθυσία ενός ατόμου και την επιθυμία να δώσει ακόμα και την ίδια της τη ζωή για τα πιστεύω της, ένα πάθος που λείπει από τη σημερινή νεολαία. Γιατί **ο πολιτισμός μας είναι σαν δέντρο**, μπορεί να απλώσει τα κλαδιά του όσο θέλει, αλλά χωρίς τις ρίζες του θα μαραζώσει, και με τον πρώτο δυνατό άνεμο θα πέσει.

Επιβάλλεται ίσως, ο καθένας από εμάς και όλοι μαζί να κρατάμε **επαφή με το παρελθόν**, καθώς εξελισσόμαστε και προχωράμε προς το μέλλον. Έτσι ώστε, όταν αντιμετωπίζουμε δυσκολίες να είμαστε σίγουροι για το ποιοι είμαστε και ποιοι θέλουμε να γίνουμε σαν άνθρωποι, αλλά και σαν έθνος, καθότι η αντιμετώπιση των δυσκολιών απαιτεί να στεκόμαστε ενωμένοι και σίγουροι.

Θα μπορούσαμε να ξετυλίξουμε **ατέλειωτες** σελίδες ανθρώπινης ιστορίας, απαλλαγμένες από οποιαδήποτε χρησιμοθηρική αναγκαιότητα, που **καταγράφουν και εξιστορούν το ανθρώπινο είδος**.

Στις σελίδες των **κλασικών** (σε μια εποχή δύσκολη για την επιβίωσή τους), παρά την απόσταση αιώνων που μας χωρίζουν από αυτούς, είναι εφικτό να αφουγκραστούμε τον παλμό της ζωής στις πιο διαφορετικές όψεις της. Η ολοκληρωμένη ανάγνωση λογοτεχνικών, ποιητικών, ιστορικών έργων κ.ά, πόσο μάλλον η **εμβάθυνση στις**

ανθρωπιστικές επιστήμες, μπορεί να προκαλέσει εκείνη τη βαθειά μεταμόρφωση του ανθρώπου και κατ' επέκταση της ανθρώπινης κοινωνίας . Μεταμόρφωση σε **αρμονικές προσωπικότητες** και όχι εξειδικευμένα άτομα. Μεταμόρφωση σε **προσωπικότητες με ανεξάρτητη σκέψη ,κριτικό πνεύμα** και όχι μηχανές με εξειδικευμένες γνώσεις.

Σήμερα πως μπορεί να θεωρήσει κανείς άχρηστο το **γνωστικό εργαλείο** των κλασικών σπουδών που είναι πολύτιμο: α) **για την τέχνη της ζωής:**« *Είναι ο χρόνος που ξόδεψες για το τριαντάφυλλο σου που κάνει το λουλούδι σου τόσο σημαντικό για σένα.*» Ο Antoine de Saint-Exupery μέσα από το αριστούργημά του «Ο μικρός πρίγκιπας», μας υπενθυμίζει ότι είναι ο χρόνος που εμείς αφιερώνουμε στους ανθρώπους και στα πράγματα που τα κάνει μοναδικά. β) **για το πώς να αντισταθούμε στη δικτατορία του κέρδους και του ωφελιμισμού:** «*Όταν τελειώνει η ζωή , τους γδύνει όλους ο θάνατος από τα φορέματα που τους έκαναν να φαίνονται διαφορετικοί ο ένας από τον άλλον (φτωχοί και βασιλιάδες) και απομένουν όλοι τους ίσοι και όμοιοι μέσα στον τάφο τους*». Είναι αποκαλυπτική η ματαιοδοξία όσων υποκρίνονται κρατώντας ένα σκήπτρο στο χέρι , κραδαίνοντας το στους κατατρεγμένους αυτού του κόσμου. Έτσι περίτεχνα ο Miguel de Cervantes στο έργο του «Don Chijote de la Mancha» απαντά στην ανθρώπινη απληστία. γ) **για τη διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου πολίτη:** Ένα απόσπασμα από το βιβλίο του Stefan Zweig «Ο παλαιοβιβλιοπώλης Μέντελ» προτείνει ένα είδος μέσου πολίτη , που θα ενδώσει στη δύναμη των βιβλίων και όχι του χρήματος. «*Μόνο το βιβλίο ασκούσε πάνω του εξουσία , ποτέ το χρήμα. Μάταια πάσχιζαν κάποιοι μεγάλοι συλλέκτες να τον καταφέρουν να γίνει σύμβουλος για λογαριασμό των βιβλιοθηκών τους. Ο Γιάκομπ Μέντελ αρνιόταν.*» δ) **για να κατανοήσουμε το κοινωνικό γίνεσθαι του παρελθόντος , ώστε να χαράξουμε την πορεία για το μέλλον και να ζήσουμε το παρόν:** «*Μέσα από την ανάλυση των έργων της λογοτεχνίας , κάποια εικόνα μπορεί να διαμορφωθεί ως προς την αλλαγή του ανθρώπου σε σχέση με τον εαυτό του, την οικογένεια και το κοινωνικό ή φυσικό περιβάλλον*». Ο δε « *καλλιτέχνης είναι εκείνος που απεικονίζει τι είναι πιο πραγματικό από την πραγματικότητα*» Lawenthal

Εμπνευσμένοι από το κείμενο του Wolfgang Goethe (Τα χρόνια της μαθητείας της του Γουλιέλμου Μάιστερ) προβληματιζόμαστε σχετικά με τη **σημαντικότητα των τεχνών -ειδικότερα του θεάτρου** και των ανθρωπιστικών επιστημών στη ζωή μας.

“Κι εμένα μου αρέσει να πηγαίνω που και που στο θέατρο”, συνέχισε, “μα πολλές φορές μου ‘ρχεται να το καταραστώ, γιατί το άμετρο πάθος που τρέφεις για αυτή τη διασκέδαση διαταράσσει την οικογενειακή μου γαλήνη. Ο πατέρας επαναλαμβάνει συνέχεια: “Δεν καταλαβαίνει την χρησιμότητα του” [...] αλλά για το όνομα του Θεού, μητέρα! Μα είναι άχρηστα όλα όσα δεν μας φέρνουν αμέσως χρήμα στο πουγκί, όσα δεν αυγαταίνουν αμέσως την περιουσία μας;”

(μτφρ. Τούλα Σιετή)

Απ’ ότι παρατηρούμε η ερασιτεχνική αγάπη του Γουλιέλμου για το θέατρο του δίνει την ευκαιρία να καλλιεργήσει ελεύθερα την περιέργεια του και να γνωρίσει όλες τις πτυχές της ζωής. Ακολουθώντας το **“άχρηστο”** καταλαβαίνει ότι δεν υπάρχει τίποτε πιο όμορφο από το να είσαι **“χρήσιμος”** στην κοινωνία. Συμπεραίνουμε προφανώς ότι το θέατρο- και γενικά κάθε μορφή τέχνης- εξευγενίζει τον άνθρωπο, οξύνει την κριτική του σκέψη και την αφαιρετική του ικανότητα και γενικότερα τον κάνει ενδιαφέροντα και εν δυνάμει χρήσιμο στο κοινωνικό σύνολο, δίνοντας βαθύτερο νόημα στη ζωή.

Τώρα αναλογιζόμαστε τι θεωρείται άχρηστο στην κοινωνία μας. Πρόκειται για γνώσεις που δεν παράγουν κέρδος αλλά έχουν μία βαθύτερη σημασία και καθιστούν πιο ανθρώπινη την ανθρωπότητα.

Όπως αποδεικνύουν μαρτυρίες σημαντικών συγγραφέων, ανάμεσα σε όλα τα ζωντανά όντα μόνο οι άνθρωποι κάνουν **“άχρηστες κινήσεις: δηλαδή ανιδιοτελείς πράξεις, που δεν συνδέονται άμεσα με μία υλική απολαβή, αλλά υπαγορεύονται μόνο από την απόλαυση της τροφοδότησης του πνεύματος.**

Γενικότερα συνειδητοποιούμε ότι η λογοτεχνία και οι ανθρωπιστικές γνώσεις, η κουλτούρα και η σπουδή των ανθρωπιστικών επιστημών αποτελούν το ιδανικό αμνιακό υγρό μέσα στο οποίο οι ιδέες της Δημοκρατίας, της ελευθερίας, της δικαιοσύνης, της ισότητας, του κοσμικού χαρακτήρα της κοινωνίας, του δικαιώματος στην κριτική της ανοχής, της αλληλεγγύης, του κοινού καλού μπορούν να αναπτυχθούν δυναμικά.

Ο περιορισμός της εκπαιδευτικής διαδικασίας στην απλή απόκτηση ενός επαγγέλματος θα πρέπει να μας ανησυχεί;

“Κανένας δάσκαλος δε δίδαξε ποτέ τίποτα σε κανέναν. Οι άνθρωποι μαθαίνουν μόνοι τους. Αν κοιτάξουμε τη λέξη παιδαγωγός, θα βρούμε μέσα της το ρήμα “άγω” που σημαίνει οδηγώ, κατευθύνω. Αυτό ακριβώς σημαίνει να καθοδηγείς, να νιώθεις ενθουσιασμό ο ίδιος, να καταλαβαίνεις τον εαυτό σου και να βάλεις αυτό το πράγμα μπροστά στους άλλους λέγοντας “Κοίτα τι θαυμάσιο πράγμα. Έλα να φάμε μαζί”. “Η ζωή είναι ένα μεγάλο φαγοπότι και οι πιο πολλοί πεθαίνουν από την πείνα.”

Λέο Μπουσκάλια

Ένα μείζον ζήτημα που μας απασχολεί είναι **ο αυτοσκοπός του σχολείου να οδηγήσει τους μαθητές του στην αγορά εργασίας**. Σημαντικότερος σταθμός στην σταδιοδρομία τους, οι Πανελλήνιες εξετάσεις, όπου οι μαθητές προκειμένου να πετύχουν τον στόχο τους -δηλαδή την εισαγωγή τους στην σχολή της επιλογής τους- επικεντρώνονται στη μελέτη των τεσσάρων βασικών μαθημάτων που εξετάζονται. Επομένως, τίθεται το ερώτημα κατά πόσο η εκπαίδευση εκπληρώνει τον βασικό στόχο της, δηλαδή **τη σφαιρική καλλιέργεια των μαθητών**. Σαφής αναφορά πάνω στο συγκεκριμένο θέμα γίνεται στον πρόλογο του βιβλίου “The best schools: How human development research should inform educational practice.” του Thomas Armstrong.

Αρχικά προβληματίζεται για το ποιος είναι ο πρωταρχικός στόχος του σχολείου και αμφιταλαντεύεται μεταξύ δύο απόψεων: Εάν το σχολείο θα πρέπει να δίνει έμφαση στη βαθμολογία και αξιολόγηση των μαθητών έτσι ώστε να εξασφαλίσουν την υψηλότερη δυνατή επίδοση που θα τους “χαρίσει” **μία θέση στην αγορά εργασίας** ή εάν στόχος του σχολείου είναι να εφοδιάσει τους μαθητές με τις απαραίτητες ικανότητες έτσι ώστε να αποκτήσουν **μία ολοκληρωμένη ιδιοσυγκρασία** στηριζόμενη σε αρχές και αξίες που θα τους βοηθήσει να αποκτήσουν τη δική τους φωνή και να οξύνουν την κριτική τους σκέψη.

Οι **αρνητικές συνέπειες** του περιορισμού της εκπαιδευτικής διαδικασίας στην απλή απόκτηση ενός επαγγέλματος είναι ποικίλες τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο.

Με αφορμή τη διάλεξη του Καθηγητή Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων στο τμήμα Φ.Π.Ψ., **κυρίου Κωνσταντίνου Πέτσιου** θα θέλαμε να επιστήσουμε την προσοχή στον αντίκτυπο της μονομέρειας στην εκπαίδευση στη πολιτική ζωή. Απ’ ότι φαίνεται το

πρόβλημα της πλειοψηφίας των νέων σήμερα είναι ότι παρόλο που έχουν τον τίτλο του πολίτη δεν τον χρησιμοποιούν. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το σχολείο περιορίζεται στην εκπαίδευση των μαθητών με σκοπό την απόκτηση ενός επαγγέλματος και όχι στο να είναι οι πολίτες ενημερωμένοι και να κατέχουν σφαιρικές γνώσεις, να έχουν δηλαδή “βασική παιδεία”. Έτσι ,λοιπόν, οι **νέοι δεν έχουν επίγνωση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεών τους ως πολίτες**. Αντί αυτού ενδιαφέρονται μονάχα για την προσωπική τους ευχέρεια και το προσωπικό τους όφελος, αγνοώντας τη συλλογική τους ταυτότητα, βλάπτοντας όχι μόνο το κοινωνικό σύνολο αλλά και τους ίδιους. Κατά τον ίδιο αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο η παρέμβαση των δασκάλων στην κοινωνικοπολιτική ζωή όχι μόνο μέσα από τις σχολικές – Πανεπιστημιακές αίθουσες. **Παράδειγμα φωτεινό** αποτελεί η παρέμβασή του για την κατάργηση της δημόσιας τηλεόρασης στα πλαίσια περικοπών λόγω «μνημονίου». *« Στην παρούσα συγκυρία το χρέος μας, ως ακαδημαϊκών δασκάλων, δεν εξαντλείται στην επιστημονική κατάρτιση των φοιτητών μας και την καλλιέργεια της κριτικής τους σκέψης , αλλά οφείλουμε ταυτόχρονα να αναδείξουμε με υπευθυνότητα τους τρόπους με τους οποίους θα αποτραπεί η επιχειρούμενη διαμόρφωση καθημαγμένων συνειδήσεων που αναντίρρητα θα υπακούουν στα αυθαίρετα κελεύσματα της εξουσίας και θα συστοιχίζονται άκριτα με τις ολοένα αυξανόμενες απαιτήσεις της αγοράς. Το διακύβευμα έχει να κάνει με την αντισυνταγματική , αυτάρεσκη, απροκάλυπτη και βίαιη επιβολή της βούλησης της κυβέρνησης να αποσαρθρώσει τις δομές που συγκροτούν το δημόσιο χώρο και να απαξιώσει τα δημόσια αγαθά , εκχωρώντας τα με μεθοδικότητα στην αγοραία συναλλαγή, εν ονόματι μιας επίπλαστης ανάπτυξης.»*

Αν το σύστημα πριμοδοτεί μόνο την «επαγγελματοποίηση» της εκπαίδευσης μαθητών και φοιτητών, σημαίνει ότι δε λαμβάνει υπόψη καθόλου την **οικουμενική διάσταση της παιδείας**. Βέβαια , θα ήταν σοβαρό σφάλμα να υποτιμήσουμε εντελώς τη σπουδαιότητα των διάφορων πτυχών της «επαγγελματοποίησης» της εκπαίδευσης των νέων. Ο περιορισμός της παιδείας στην απλή απόκτηση πτυχίου αφαιρεί οποιαδήποτε δυνατότητα έχουν οι νέοι να καλλιεργήσουν αυτόνομα το πνεύμα τους και να αναπτύξουν απρόσκοπτα την περιέργειά τους , την κινητήρια δύναμη των ανακαλύψεων, των επιστημών ,της έρευνας. Αυτή η ανησυχία δεν αφορά μόνο τους ανθρώπους των ανθρωπιστικών επιστημών. **Ο Einstein** είναι ξεκάθαρος: **« Η εκπαίδευση πρέπει να στοχεύει στην ανάπτυξη ανεξάρτητης σκέψης και κριτικού πνεύματος και όχι στην απόκτηση εξειδικευμένων γνώσεων» .**

Η ίδια η εμπειρία της περιπέτειας της γνώσης αποτελεί από μόνη της αξία και αν τη θυσιάσουμε για χάρη του στόχου, αυτό φτωχαίνει την πορεία μας. Είναι ανάγκη να «αντιληφθεί» το σύστημα ότι το να υποχρεώνει νεαρούς μαθητές να επιλέξουν ένα επάγγελμα πολύ πρώιμα, στο όνομα των σχολικών προγραμμάτων που εναρμονίζονται με τους νόμους της αγοράς, δεν καλλιεργούν τα ενδιαφέροντά τους και τη δημιουργική περιέργειά τους.

«Πάντα στο νου σου νάχεις την Ιθάκη

Το φθάσιμον εκεί είν' ο προορισμός σου.

Αλλά μη βιάζεις το ταξίδι διόλου.»

ΚΑΒΑΦΗΣ

Η Ευρώπη οδηγεί προοδευτικά στον **αφανισμό** τη μελέτη των αρχαίων γλωσσών , της φιλοσοφίας, της λογοτεχνίας , της μουσικής και γενικότερα της τέχνης, σε αντίθεση με κάποιες άλλες χώρες που άρχισαν να αντιλαμβάνονται τα ανθρωπιστικά μαθήματα ως εξαιρετική πηγή καλλιέργειας της φαντασίας.

Τελικά, τι πρέπει να κάνει ένας νέος σήμερα για να «ευτυχίσει» επαγγελματικά; Τι δρόμο πρέπει να πάρουν τα σχολεία και τα πανεπιστήμια για να προετοιμάσουν σωστά τον πολίτη του 21ου αιώνα; Πού προχωρούμε και πού μειονεκτούμε ως χώρα; Τι δεν έχουμε συνειδητοποιήσει ως λαός; Σε όλα αυτά τα ερωτήματα δίνει μια μεστή και καλοδουλεμένη απάντηση ένας συνετός και διορατικός άνθρωπος, ο πανεπιστημιακός, ερευνητής και συγγραφέας **Γιάννης Σακέλλης**, ο οποίος επί μία 25ετία δεν κάνει άλλο από το να «ιχνηλατεί» τις νέες ανάγκες, τις νέες τάσεις στον εκπαιδευτικό, εργασιακό και κοινωνικό χώρο, μοιράζοντας τη ζωή του ανάμεσα στα πανεπιστημιακά έδρανα (διδάσκει 24 χρόνια στο Πάντειο), το ΕΚΚΕ όπου είναι Διευθυντής του Ινστιτούτου Κοινωνικής Πολιτικής, το υπουργείο Εργασίας (όπου προεδρεύει του Συμβουλίου Εμπειρογνομόνων Απασχόλησης) και τη συγγραφή (έχει εκδώσει μελέτες για την αγορά εργασίας και τις πολιτικές απασχόλησης).

«Ζούμε με μια συνεχή αγωνία για το αύριο, με τον διαρκή φόβο ότι οι επαγγελματικές μας προοπτικές στενεύουν, ότι χάνουμε μονιμότητες και καλές θέσεις, και έτσι αδυνατούμε να αντιληφθούμε ότι οι μεγάλες αλλαγές χρειάζονται απλώς άλλες

κατευθύνσεις...», λέει με ζέση. Κατευθύνσεις που δεν έχουν όλα τα σχολεία και τα πανεπιστήμια, που δεν έχουν γίνει αντιληπτές από την κοινωνία, με αποτέλεσμα να υποτιμάται το απλό και αυτονόητο: **χωρίς καλές γενικές γνώσεις, καλή χρήση της τεχνολογίας και των ξένων γλωσσών δεν μπορούμε να απομακρύνουμε την απειλή της ανεργίας**. Επιπλέον, κάθε καινοτόμος προσπάθεια σκαλώνει στα γρανάζια της γραφειοκρατίας και στην έλλειψη επικοινωνίας και συντονισμού ανάμεσα στις υπηρεσίες, με αποτέλεσμα μια τεράστια απώλεια δυνάμεων για πολύ μικρά βήματα μπρος. Θα παραμείνουμε κοντά στην ευημερία και στις εξελίξεις; Είναι ένα ερώτημα που μένει να απαντηθεί.

Επίσης άμεση συνέπεια την μονομέρειας των γνώσεων που παρέχει το σχολείο είναι ότι **οι νέοι μας σήμερα είναι στην πλειοψηφία τους γεμάτοι με τυπικά προσόντα αλλά έχουν έλλειμμα ακόμα και απλών κανόνων στοιχειώδους συμπεριφοράς**. Φαίνεται να μην έχουν επαρκώς αναπτυγμένες τις λεγόμενες «**μαλακές δεξιότητες**».

Οι «**μαλακές δεξιότητες**» είναι εκείνες που δεν διδάσκονται επίσημα στα εκπαιδευτικά ιδρύματα και που δεν μπορούν να ποσοτικοποιηθούν και να μετρηθούν. Αφορούν κυρίως τις διαπροσωπικές σχέσεις. Αναλυτικά περιλαμβάνουν: **α)** την ικανότητα για ομαδική εργασία **β)** την συναισθηματική νοημοσύνη (ικανότητα του ατόμου να κατανοεί τα συναισθήματα, τόσο τα δικά του όσο και των άλλων, και να τα χειρίζεται αποτελεσματικά) **γ)** την εν-συναίσθηση (το άτομο να «μπαίνει στη θέση του άλλου») **δ)** την ευγενική συμπεριφορά και τον σεβασμό στους άλλους **ε)** την ευελιξία και την προσαρμοστικότητα **στ)** τις προσωπικές αξίες και το ήθος **ζ)** την ανάληψη πρωτοβουλίας και ευθύνης **η)** την κοινωνικότητα κ.α .

Αντιθέτως παρατηρούμε ότι όσον αφορά τις «σκληρές δεξιότητες» οι νέοι μας έχουν απόλυτη επάρκεια. Οι «**σκληρές δεξιότητες**» αφορούν τις ειδικές γνώσεις και ικανότητες που απαιτούνται για καλές επιδόσεις στα μαθήματα, στις εξετάσεις και στο επάγγελμα. Αυτές διδάσκονται επίσημα στα εκπαιδευτικά ιδρύματα και είναι εντελώς μετρήσιμες. Περιλαμβάνουν την ικανότητα στα μαθήματα , τα τυπικά προσόντα(ξένες γλώσσες, χρήση Η/Υ, μεταπτυχιακά κ.α).

Κατά την γνώμη μας η ανισομερής καλλιέργεια των «σκληρών δεξιοτήτων» εις βάρος των «μαλακών δεξιοτήτων» είναι βασικός λόγος που οι νέοι μας σήμερα μοιάζουν με **γνωστικοί γίγαντες και κοινωνικοί νάνοι**.

Τι πρέπει να απαντά το εκπαιδευτικό σύστημα στο δίλλημα: Πρέπει να είμαστε αιρετικοί πολίτες ή υπάκουα πρόβατα;

Η υπακοή αποτελεί μέρος των θεμελίων της κοινωνίας αλλά μπορούμε να αμφισβητήσουμε **πόσο υπάκουη** μπορεί να είναι μια κοινωνία χωρίς να χάνει την ατομικότητά της. Γιατί μια κοινωνία ,χωρίς ατομικότητα αποτελείται από «ανθρώπους που εκτελούν τυφλά εντολές».

Πειράματα που πραγματοποιήθηκαν από τον **Asch, Milgram** δείχνουν ότι συχνά η ανθρώπινη ατομικότητα υπονομεύεται από την τυφλή υπακοή σε ανθρώπους που είναι σε θέση ισχύος. Προκειμένου τα ανθρώπινα όντα να διατηρήσουν την ατομικότητά τους αλλά και μια σταθερή κοινωνία, θα πρέπει να βρεθεί μια **ισορροπία μεταξύ της υπακοής και της ανυποταξίας**. Η υπακοή είναι επιζήμια όταν μπορεί να προκαλέσει σωματική ή ψυχική οδύνη. Αν ανατεθεί σε κάποιον μια πράξη που προκαλεί τέτοιο πόνο σε άλλο πρόσωπο, η ανυπακοή, με τη μορφή της ανυποταξίας είναι η επιλογή που πρέπει να πραγματοποιηθεί. Αν κάποιος ακολουθεί το έργο της εξουσίας και προκαλεί πόνο σε άλλο πρόσωπο, έχει χάσει την ατομικότητα του και την ικανότητα να κάνει τις δικές του επιλογές. Μόλις κάποιος ακολουθήσει τυφλά την «προσταγή» ενός προσώπου με εξουσία, τότε αυτό το πρόσωπο μπορεί να συμμορφωθεί με την πλειονότητα εάν το άτομο που κατέχει ,την εξουσία, καθυποτάσσει πολλούς ανθρώπους.

Ένας από τους πιο γνωστούς στρατηγούς των Ναζί παραδέχτηκε , κατά τη διάρκεια της δίκης του, ότι απλώς διεκπεραίωνε εντολές από εκείνους που βρίσκονταν πάνω από αυτόν. Υπάκουα συμπλήρωσε τα έγγραφα που ήταν υπεύθυνα για το θάνατο χιλιάδων Εβραίων, απλά επειδή οι ανώτεροι του τον διέταξαν να το κάνει. Ήταν πεποίθηση του ότι δεν ήταν άμεσα υπεύθυνος για αυτούς τους θανάτους, και έτσι θα μπορούσε να αποποιηθεί ευθύνη. Αν η κοινωνία ακολουθήσει τον ίδιο δρόμο , **οι άνθρωποι θα είναι απλά εργαλεία**, που θα ενεργούν αλόγιστα σύμφωνα με την επιθυμία των ανωτέρων, ανεξάρτητα από το κακό που μπορεί να προκαλούν στους άλλους. Η τυφλή υπακοή οδηγεί σε πόνο, δυστυχία και καταστροφή .**Οι άνθρωποι αξίζουν την ανεξαρτησία τους, και να ανοίγουν τα μάτια τους σε ότι τους ζητείται να κάνουν.**

Το πείραμα του Μίλγκραμ. Οι άνθρωποι είναι πάντα πρόθυμοι να υπακούσουν στις εντολές που θα πάρουν, ακόμη και αν πρόκειται να κάνουν ηλεκτροσόκ στους συνανθρώπους τους. Εννέα στους δέκα θα έκαναν κάτι τέτοιο, αν αυτή ήταν η άνωθεν εντολή, όπως απέδειξαν **Πολωνοί κοινωνικοί ψυχολόγοι, οι οποίοι επανέλαβαν το διάσημο Πείραμα του Μίλγκραμ**, με το οποίο ο Αμερικανός ψυχολόγος είχε σοκάρει τον κόσμο στη δεκαετία του 1960. Τότε, σε ένα πείραμα-ορόσημο για την επιστήμη της ψυχολογίας, **το οποίο «φώτισε» τις συνθήκες που επικρατούσαν στη ναζιστική Γερμανία (και όχι μόνο)**, ο Στάνλεϊ Μίλγκραμ του Πανεπιστημίου Γέιλ είχε αποδείξει, **υπό συνθήκες πίεσης από την εξουσία**, οι άνθρωποι είναι πρόθυμοι να εκτελέσουν τις εντολές, ακόμη και αν θα βλάψουν τους άλλους. Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να πατούν 10 κουμπιά, που το καθένα αντιστοιχούσε σε ολοένα ισχυρότερο ηλεκτροσόκ (που δεν ήταν πραγματικό, αλλά οι συμμετέχοντες δεν το ήξεραν). Αποδείχθηκε ότι το 90% (οι εννέα στους δέκα) ήταν πρόθυμοι να πατήσουν το κουμπί με το πιο έντονο ηλεκτροσόκ. Οι ερευνητές σκοπίμως παρότρυναν τους συμμετέχοντες με φράσεις του τύπου «το πείραμα απαιτεί να συνεχίσετε», «είναι απολύτως ουσιώδες να συνεχίσετε» και «δεν έχετε άλλη επιλογή παρά να συνεχίσετε». Είναι αξιοσημείωτο ότι όταν το «θύμα» (στην πραγματικότητα ήταν ηθοποιός) που βρισκόταν σε διπλανό δωμάτιο και δεχόταν το «σοκ» ουρλιάζοντας υποκριτικά ήταν γυναίκα, τότε ο αριθμός των συμμετεχόντων που αρνούσαν να εκτελέσουν την εντολή, ήταν τριπλάσιος από ότι όταν το «θύμα» ήταν άνδρας.

«Όταν μαθαίνουν για το πείραμα του Μίλγκραμ, η συντριπτική πλειονότητα των ανθρώπων ισχυρίζονται πως "εγώ ποτέ δεν θα συμπεριφερόμουν με τέτοιο τρόπο". Η μελέτη μας, όμως, έδειξε για μία ακόμη φορά την **τρομερή δύναμη των συνθηκών του κοινωνικού περιβάλλοντος και πόσο εύκολα οι άνθρωποι μπορούν να συμφωνήσουν να κάνουν πράγματα που βρίσκουν δυσάρεστα**», δήλωσε ο Γκρζιμπ. Με άλλα λόγια, η κοινωνία δεν έχει αλλάξει και πολύ εδώ και 50 χρόνια.

Όπως επεσήμανε ο Πολωνός κοινωνικός ψυχολόγος, «μισό αιώνα μετά την αρχική έρευνα του Μίλγκραμ για την υπακοή στην εξουσία, ένα εντυπωσιακό ποσοστό ανθρώπων είναι ακόμη πρόθυμο να κάνει ηλεκτροσόκ σε έναν αβοήθητο άνθρωπο». Ίσως μάλιστα τα πράγματα να έχουν στο μεταξύ χειροτερεύσει, επειδή στο πείραμα του Μίλγκραμ, «μόνο» τα δύο τρίτα των συμμετεχόντων είχαν δείξει προθυμία να κάνουν το πιο ισχυρό ηλεκτροσόκ των 450 βολτ, ενώ τώρα το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 90%.

Ο καθένας λοιπόν μπορεί να εξάγει τα προφανή συμπεράσματα ως προς το ρόλο της εκπαίδευσης στη διαμόρφωση των ανθρώπων και το πώς σχετίζονται με την κάθε είδους εξουσία. Το δίλλημα προβάλλει για μια ακόμα φορά εντελώς ξεκάθαρα:

Εκπαίδευση για τον άνθρωπο ή για τις αγορές;

Η ζωή δεν είναι παρά μια διαρκής αναζήτηση πραγμάτων που μπορούμε να προσκολληθούμε. Σηκωνόμαστε το πρωί για να ξαναβρεθούμε στο κρεβάτι λίγες μόνο ώρες αργότερα, Θλιβεροί εργάτες που διανύουμε το καθημερινό μας δρομολόγιο ανάμεσα στην έλλειψη επιθυμίας και την κόπωση. Ο χρόνος περνά, και οι προκλήσεις του μας αφήνουν ολοένα και πιο αδιάφορους. Οι κοινωνικές μας υποχρεώσεις είναι ένα φορτίο που δεν νιώθουμε πια στην πλάτη μας, μιας και έχουμε συνηθίσει να το κουβαλάμε παντού. Υπακούμε χωρίς καν να μπορούμε στον κόπο να πούμε ναι. « Ξεπληρώνουμε τον Θάνατο ζώντας», όπως έγραψε ο ποιητής από το δικό τον χαράκωμα. Μπορούμε να ζήσουμε δίχως πάθος ή όνειρα -αυτή είναι η μεγάλη ελευθερία που μας προσφέρει αυτή η κοινωνία. Μπορούμε να εκφέρουμε ότι απόψεις θέλουμε, ακόμα και τις πιο παράτολμες και να εξαφανιστούμε πίσω από το μουρμουρητό τους. Μπορούμε να ψηφίσουμε τον υποψήφιο που προτιμάμε, διεκδικώντας ως αντάλλαγμα το δικαίωμα να παραπονιόμαστε. Μπορούμε να αλλάξουμε κανάλι ανά πάσα στιγμή, αν ποτέ αισθανθούμε ότι πάμε να γίνουμε δογματικοί. Μπορούμε να διασκεδάσουμε σε προκαθορισμένες ώρες και να διασχίσουμε θλιβερά πανομοιότυπα περιβάλλοντα με ολοένα αυξανόμενη ταχύτητα. Η βλακεία μας σίγουρα δεν θα φαίνεται χειρότερη από όλων των υπολοίπων. Δεν έχει σημασία αν δεν μπορούμε να κάνουμε επιλογές, μπορούμε να αφήσουμε άλλους να αποφασίζουν για εμάς. Μετά μπορούμε να πάρουμε θέση, όπως λέγεται στην ορολογία της πολιτικής και του θεάματος. Ποτέ δεν θα λείψουν οι δικαιολογίες, ιδιαίτερα σε ένα κόσμο που μπορεί να καταπιεί τα πάντα. Σε αυτό το μεγάλο πανηγύρι των ρόλων όλοι έχουμε έναν πιστό σύμμαχο, το χρήμα: Όντας κατεξοχήν δημοκρατικό, δεν κάνει ποτέ διακρίσεις. Με λίγη εξάσκηση θα μπορούσαμε να βγάλουμε μέρες ολόκληρες χωρίς ούτε μια σκέψη. Η καθημερινή ρουτίνα σκέφτεται αντί για εμάς. Από τη δουλειά μέχρι τον «ελεύθερο χρόνο», όλα εξελίσσονται μέσα στην αδιάλειπτη συνέχιση της επιβίωσης. Πάντα έχουμε κάτι για να προσκολληθούμε. Κατά βάθος το πιο καταπληκτικό χαρακτηριστικό της σημερινής κοινωνίας είναι ότι μπορεί να συνδυάσει τις «καθημερινές ανέσεις» με μια καταστροφή σε απόσταση αναπνοής. Όπως η τεχνολογική διαχείριση του υπάρχοντος, έτσι και η οικονομία τείνει προς την πλέον ανεύθυνη ασυδοσία. Περνάμε από

τις διασκεδάσεις στις μαζικές σφαγές με την πειθαρχημένη απάθεια των προγραμματισμένων κινήσεων. Η αγοραπωλησία του Θανάτου εκτείνεται σε όλο τον χρόνο και τον χώρο. Το ρίσκο και η γενναιότητα δεν υπάρχουν πια. Υπάρχει μόνο η ασφάλεια ή η καταστροφή, η ρουτίνα ή η συμφορά. 'Η ασφαλείς ή θαμμένοι. Ζωντανοί, ποτέ. Με λίγη εξάσκηση Θα μπορούσαμε να διασχίζουμε τη διαδρομή από το σπίτι στο σχολείο, από το γραφείο στο σούπερ μάρκετ και από την τράπεζα στο κλαμπ, με κλειστά μάτια. Πραγματώνουμε στην εντέλεια το ρητό ενός αρχαίου έλληνα φιλόσοφου: «*ακόμη και οι κοιμισμένοι συνεργούν σε όσα γίνονται στον κόσμο*». Έφτασε η ώρα να έρθουμε σε ρήξη με αυτό το «εμείς» που αντανακλά τη μοναδική σύγχρονη κοινότητα, αυτή της σημερινής εξουσίας και του εμπορεύματος.

Τι θα πρότειναν οι επιστήμες του ανθρώπου (οι παραγκωνισμένες σήμερα) στις μελλοντικές γενιές; Ίσως την παρακάτω κραυγή της ευαίσθητης μητέρας:

*«η τρίτη λέξη που θα μου πει η κόρη μου θα είναι 'όχι' θα μου το τραγουδάει και θα μου το φωνάζει με όλη της τη δύναμη και ποτέ δεν θα της λέω να πάψει Το όχι θα είναι η αγαπημένη λέξη της κόρης μου . Όχι μόνο θα τη μάθω να το λέει αλλά θα τη μάθω να το λέει ξανά και ξανά Αν αυτό την κάνει πιο σκληρή από τα άλλα κορίτσια **θα την πηγαίνω στα μουσεία και θα της δείχνω τι μπορεί να γίνει το μάρμαρο και η πέτρα.***

...

Θα ξέρει ότι ο κόσμος χτίστηκε πάνω σε όχι , πάνω σε αρνήσεις και σπαθιά. Αν αυτό την κάνει πολεμίστρια σε έναν αγρό με λουλούδια τότε θα περπατάει χωρίς φόβο μην την τσαλαπατήσουν . Η πρώτη λέξη που Θα μάθω στην κόρη μου θα είναι όχι κι όταν θα μεγαλώσει σε ένα κόσμο που θα της λέει πως δεν μπορεί να περπατήσει στον δρόμο μόνη αυτό το όχι θα γίνεται βρυχηθμός και θα αντηχεί σε όλο το τετράγωνο. Αν της πουν να σιωπήσει δε θα το κάνει γιατί δε θα ξέρει τι σημαίνει αυτή η λέξη».

Οι μαθητές μαθαίνουν καλύτερα με τα tablet και τους διαδραστικούς πίνακες (ψηφιακό σχολείο);

“Τα παιδιά ξέρουν να εκφράζονται, ξέρουν να γράφουν, όπου υπάρχει ο σωστός δάσκαλος».

Η συγγραφέας Άλκη Ζέη μιλάει για την παιδεία στην Ελλάδα, τα παιδιά, την μόρφωση και τη σημασία του καλού δασκάλου και του βιβλίου.

«Στα ελληνικά σχολεία δεν νομίζω ότι τα παιδιά παίρνουν τις γνώσεις που χρειάζονται. Παίρνουν πολλές αλλ’ αντ’ άλλων. Κυρίως εκεί που υστερούν είναι στη λογοτεχνία. Τώρα μάλιστα ελαττώνονται και οι ώρες λογοτεχνίας και είναι ένα τυπικό μάθημα από αποσπάσματα που μπαίνουν από συγγραφείς.

*Αυτό που έχει σημασία και ανεβάζει το μάθημα και την τάξη είναι ο **δάσκαλος**. Όταν βρίσκει αφορμή από ένα απόσπασμα και αποφασίζει να μιλήσει στα παιδιά για το βιβλίο, τα κάνει να το αγαπήσουν. Όπου υπάρχει ένας τέτοιος δάσκαλος, όπου και να είναι είτε σε μικρή πόλη, είτε σε μεγάλη, ή σε συνοικία, τα παιδιά ξέρουν να εκφράζονται, ξέρουν να γράφουνε, γιατί υπάρχει αυτός ο δάσκαλος».*

«Πολλοί νομίζουν ότι είναι πολύ εύκολο να γράψεις για παιδιά, και γράφουν πολλοί, αλλά είναι δύσκολο όταν προσπαθείς εσύ σαν μεγάλος να πεις πράγματα που θα έλεγε ένα παιδί. Θεωρώ ότι είναι σωστό ένα βιβλίο, όταν το γράφεις και ο μικρός, ο ήρωας του είναι δέκα χρονών, πρέπει να γίνεσαι εσύ αυτός ο ήρωας».

«Η Κατοχή ήταν μια εποχή πολύ δύσκολη, αλλά όλοι μαζί είχαμε αποφασίσει να μπορούμε στην Αντίσταση, να φύγουν οι Γερμανοί, ήταν τα πράγματα συγκεκριμένα και είχαμε οράματα. Δεν συγκρίνεται η εποχή εκείνη με την σημερινή. Σήμερα δεν μπορείς να συγκεκριμενοποιήσεις τίποτα για να πεις ή στα παιδιά σου ή στους νέους κάντε αυτό, ή το άλλο».

«Όταν μου έβαζαν στην έκθεση θέματα η αποταμίευση, η αστυφιλία, μου ήταν αδύνατον να γράψω ούτε δυο φράσεις. Η αδελφή μου, που δεν την ένοιαζε, κατέβαζε ότι της ερχόταν στο μυαλό και έπαιρνε άριστα και μου έλεγε «έγραψα ένα σωρό θλακείες και πήρα άριστα». Εγώ δεν κατάφερνα, δεν μπορούσα να γράψω γι’ αυτά τα θέματα. Μόλις άλλαξα σχολείο και μου έδωσαν τη δυνατότητα να γράψω ελεύθερα θέματα ή θέματα που μου άρεσαν, έγινα σε λίγο καιρό η συγγραφέας του σχολείου».

«Εμένα, όταν τα παιδιά με ρωτάνε στα σχολεία τι χρειάζεται για να γίνει κανείς συγγραφέας, τους απαντώ τρία πράγματα: Πρώτον να διαβάζει βιβλία, δεύτερον να διαβάζει βιβλία, τρίτον να διαβάζει βιβλία. Αυτό έκανα εγώ από μικρή».

Πολύς λόγος γίνεται τα τελευταία χρόνια για το ψηφιακό σχολείο. Άλλοι το θεωρούν πανάκεια, άλλοι το αμφισβητούν, άλλοι καχύποπτα μιλούν για άγρια διείσδυση οικονομικών συμφερόντων .

Τα tablet έχουν γίνει για τον μαθητή βιβλίο, τετράδιο, οθόνη προβολής multimedia εκπαιδευτικού υλικού, σημειωματάριο, βιβλιοθήκη αλλά και εξεταστική μηχανή. Με τα tablet **οι μαθητές μπορούν να μάθουν καλύτερα** αφού η τεχνολογία έχει μπει στη ζωή μας. Ο διαδραστικός πίνακας αποτελεί ένα τεχνολογικό μέσο στο οποίο υπό παιδαγωγικές συνθήκες **μπορεί να συμβάλει στην επίτευξη των μαθησιακών στόχων** στη σχολική τάξη. Η εισαγωγή του συνοδεύεται από σημαντικά πλεονεκτήματα κυρίως **σε θέματα αλληλεπίδρασης εκπαιδευτικών-μαθητών**. Οι διαδραστικοί είναι εύκολοι στη χρήση τους, γιατί ό,τι γράφεται επάνω τους αποθηκεύονται σε βίντεο αλλά και σε μορφή εικόνων. Επίσης μπορεί κάποιος με τα χέρια του να αντιστρέψει αντικείμενα πάνω σ'αυτόν (π.χ ένα γεωμετρικό σχήμα). Ακόμα μπορεί να κατασκευάσει πλάνα μαθήματος σε μορφή παρουσίασης και αυτό μπορεί να είναι χρήσιμο για την καλύτερη εκμάθηση του μαθητή.

Όμως το καλό σχολείο δεν φτιάχνεται ούτε με τα tablet ούτε με τα ψηφιακά προγράμματα, αλλά **με τους καλούς καθηγητές**. Ωστόσο η πολιτική των επενδύσεων ακολουθεί άλλες κατευθύνσεις: Έτσι π.χ στην Ιταλία τα δημόσια σχολεία καταρρέουν και ξοδεύονται ευτελή ποσά για την επιμόρφωση καλών καθηγητών, ενώ αντιθέτως ένα εκατομμύριο ευρώ προορίζονται από τον προϋπολογισμό για το λεγόμενο <<ψηφιακό σχολείο>>. Είναι αλήθεια όμως ότι οι μαθητές μαθαίνουν καλύτερα με τη χρήση πολυμέσων και διαδικτυακού διδακτικού υλικού;

Κανείς δεν είναι ακόμη σε θέση να απαντήσει με βεβαιότητα σε αυτήν την ερώτηση. Από τα πειράματα μάλιστα που έχουν γίνει σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες γίνεται αντιληπτό ότι αυτή η ψηφιακή επένδυση έχει προς στιγμή αδιαμφισβήτητη επίδραση μόνο σε ότι αφορά την αύξηση των κερδών που έχουν οι κατασκευαστές και οι προμηθευτές ηλεκτρονικών προγραμμάτων και εξοπλισμών. Από τη μια, είναι αυτός που πρέπει να πουλήσει και βλέπει το σχολείο σαν μια μεγάλη αγορά που προσφέρεται για διερεύνηση και, από την άλλη, σε αντιδιαμετρική θέση, υπάρχει αυτός που καλείται να εκπαιδεύσει.

Ορισμένοι μελετητές μάλιστα κρίνουν << αρκετά χαμηλή>> την επίδραση <<της χρήσης της τεχνολογίας στα μαθησιακά αποτελέσματα>>. Ο Roberto Casati υποστηρίζει ότι ο συσχετισμός ανάμεσα στην τεχνολογία και τις καλές σχολικές επιδόσεις αποτελεί προς στιγμήν μια υπόθεση αρκετά απλοϊκή, **αφού τα μαθησιακά αποτελέσματα είναι άμεσα συνηρημένα με την παρουσία και το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων**. Σήμερα εξακολουθεί να υπερισχύει η ιδέα ότι η ψηφιακή τεχνολογία είναι αυτή που προσδίδει στο σχολείο έναν <<μοντέρνο>> χαρακτήρα. Κανείς όμως δεν αναρωτιέται σοβαρά για την αποτελεσματικότητα αυτών των εργαλείων και κανείς δεν είναι διατεθειμένος να αξιολογήσει σε βάθος και να αναλύσει τη σχέση ανάμεσα στις υπέρογκες χρηματοδοτήσεις και στα πραγματικά παραχθέντα οφέλη.

Είναι όμως καταγεγραμμένα τα αρνητικά για την ένταξη της τεχνολογίας στην εκπαίδευση. Αρχικά ο κίνδυνος **αλλοίωσης της αναγνωστικής κουλτούρας** καθώς, κατά κοινή ομολογία, η αισθητική απόλαυση ενός βιβλίου δεν περιλαμβάνει μόνο την ανάγνωση του έργου αλλά και την αναζήτηση του, την απόκτηση, την αφή και την οσμή του χαρτιού, το ξεφύλλισμα, τη προσοχή του από τη φθορά, την ταξινόμηση και την τοποθέτηση στη βιβλιοθήκη κλπ. Υπάρχουν πάντα οι κίνδυνοι **υποκατάστασης του δασκάλου και αποξένωσης του μαθητή από τον εκπαιδευτικό** με τη διαμεσολάβηση του υπολογιστή και των δικτύων, αν οι νέες τεχνολογίες εισάγονται μηχανιστικά και όχι με οργανική σύνθεση και ολιστικά. Επίσης ενεδρεύει ο κίνδυνος **περαιτέρω τυποποίησης της <<διδασκτέας ύλης>> και ακύρωση της δημιουργικής αναζήτησης-έρευνας**. Μία απάντηση στο επιχείρημα ότι ο υπολογιστής αυξάνει την αυτοεκτίμηση του μαθητή, επειδή του δημιουργεί την αίσθηση του ελέγχου της μηχανής, είναι αντίθετα **ο υπολογιστής αναπτύσσει μια αίσθηση εξάρτησης που είναι δυνατό να μειώσει την εμπιστοσύνη του μαθητή στις δικές του δυνάμεις καθώς και την κοινωνική του αποτελεσματικότητα**. Ο υπολογιστής και γενικά το ψηφιακό σχολείο μπορεί να συμβάλει στην κοινωνική τους **απομόνωση και στη μοναξιά**. Η μάθηση πλέον γίνεται ατομική υπόθεση, ενώ είναι γνωστό ότι η ενσωμάτωση του παιδιού στο κοινωνικό περιβάλλον γίνεται σε μεγάλο βαθμό στο σχολείο και στη κοινότητα. **Επιπρόσθετα, παραγκωνίζονται οι ανθρωπιστικές επιστήμες** προς όφελος των θετικών και τεχνολογικών, ο περιορισμός του μαθητή μόνο σε αντικείμενα που τον ενδιαφέρουν, **η πνευματική υποβάθμιση και κατευθυνόμενη βούληση** λόγω της μη κριτικής σκέψης.

Τι θεωρείται ‘καλό’ σχολείο σήμερα;

Εκπαίδευση

Τρία πράγματα στον κόσμο αυτό, πολύ να μοιάζουν είδα. Τα ολόλευκα μα πένθιμα σχολεία των Δυτικών, των φοιτητών, οι βρώμικες σκοτεινιασμένες πλώρες και οι κατοικίες των κοινών, χαμένων γυναικών. Έχουνε μια παράξενη συγγένεια τα τρία παρ' όλη τη μεταξύ τους στο βάθος διαφορά, μα μεταξύ τους μοιάζουνε πολύ, γιατί τους λείπει η κίνηση, η άνεση του χώρου και η χαρά.

“ΠΑΡΑΛΛΗΛΙΣΜΟΙ του Νίκου Καββαδία.

Το σύστημα της διδασκαλίας είναι « η διδασκαλία του συστήματος» . Η παρούσα μορφή της εκπαίδευσης είναι ένας καθρέφτης της εξουσίας και των κοινωνικών σχέσεων. Σήμερα η παιδεία είναι μαζική, υποχρεωτική και κεντρικά σχεδιαζόμενη, τείνει δηλαδή στον ολικό εκμηδενισμό σε οτιδήποτε διαφορετικό από αυτό που προάγει. Ο αστικός πολιτισμός παράγει για να αναπαραχθεί αυτή « η μορφή αλλοτρίωσης των ανθρώπων» που ονομάζουν σύγχρονη παιδεία , το εργοστάσιο μηχανών .

Το σχολείο, όπως κάθε πραγματικότητα, δεν είναι ένα άδειο κτίσμα, ένα εξωτερικό αντικείμενο. **Είναι ένας τύπος σχέσεων ανθρώπων και ανθρώπων, ανθρώπων και πραγμάτων.** Και αυτό που προσδιορίζει τις σχέσεις στον χώρο και στον χρόνο μέσα στην πραγματικότητα του σχολείου είναι ο λόγος ύπαρξής του, που αναδύεται σε όλη του τη δομή και σε όλες τις λειτουργίες του. Ο σκοπός του, όπως ήδη είπαμε, είναι η διαμόρφωση πειθνήτων και λειτουργικών υπηκόων του κράτους , με αιχμή του δόρατος την κοινωνική ισορροπία. Η υπηκοποίηση των ανθρώπων επιτυγχάνεται μέσω της **επιβολής της αυτόματης σκέψης** (επαναλαμβανόμενη άκριτη δοτή σκέψη) και της **μηχανικής δράσης**.

Το σχολείο ως χώρος είναι κτισμένο και οργανωμένο για να εξυπηρετεί τον περιορισμό, τον διαχωρισμό και την ομογενοποίηση. Όλοι ίδιοι, καθένας για τον εαυτό του, και όλοι ακίνητοι. Η μηχανοποίηση προϋποθέτει την ακινησία και τον ανταγωνισμό. Η **φαντασιωσική επιδίωξη της επιτυχίας** είναι το κίνητρο της μηχανικής εργασίας.

Ως χρόνος, το σχολείο επίσης είναι οργανωμένο για να εξυπηρετεί τη μηχανοποίηση. Προγράμματα ετήσια, προγράμματα εβδομαδιαία, προγράμματα

ημερήσια. Άνθρωποι προγραμματιζόμενοι. Άνθρωποι αντικείμενα προγραμμάτων. Άνθρωποι προορισμένοι να λειτουργούν μηχανικά, χωρίς προσωπικές διαθέσεις. Το σχολείο είναι μια χωροχρονотаξία μηχανοποίησης και ομογενοποίησης, πολύ πιο αυστηρή από τη φυλακή στο πεδίο του χρόνου και πολύ πιο οριοθετημένη από τη μισθωτή δουλειά στο πεδίο του χώρου.

Αυτή η μορφή τακτοποίησης των παιδευόμενων γεννήθηκε μαζί με τη Βιομηχανία και το εθνικό κράτος πριν δύο αιώνες. Μέχρι τότε τα παιδιά μάθαιναν πρακτικές τέχνες δίπλα στους γονείς τους ή δίπλα στους μαστόρους. Αυτοί που προορίζονταν για τις διευθυντικές θέσεις του κράτους, στην εκκλησία και αργότερα στις γραφειοκρατίες των μοναρχών, σπούδαζαν σε εκκλησιαστικό, σχολεία. Και οι αριστοκράτες είχαν προσωπικούς δασκάλους. Όποιος ήθελε να αποκτήσει ευρεία καλλιέργεια περιπλανιόταν. Δεν ήταν μόνο στην αρχαία Ελλάδα που είχε ταυτιστεί η διδασκαλία με τον περίπατο, αλλά παντού και σε όλες τις εποχές **καλλιεργημένοι θεωρούνταν οι ταξιδεμένοι, και σοφοί αυτοί που μπορούσαν να προσφέρουν συμβουλές στην κοινότητά τους έχοντας μια ματιά πιο ανοιχτή από το πλαίσιο των περιστασιακών δεδομένων.**

Μετά την επικράτηση της αστικής δημοκρατίας και του μαζικού πολιτισμού της, τα κράτη χρειάστηκαν χρόνο για να μπορέσουν να επιβάλουν, με το καρότο και με το μαστίγιο, **τη γενική εκπαίδευση**, δηλαδή το πέρασμα από την περιπλάνηση στον στρατωνισμό και την προγραμματικότητα .

Τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια στην Ελλάδα το κράτος επιχείρησε και κατάφερε να **επιβάλει την εντατικοποίηση της εκπαίδευσης**. Το κράτος υπερασπίστηκε τη στρατηγική της εντατικοποίησης με την επίφαση της ανάγκης ανόδου του γνωσιακού επιπέδου των αποφοίτων του σχολείου. Η εξουσία πάντα λέει μισές αλήθειες, όσες αρκούν για να καλύψει όλο το ψέμα της. Η αύξηση της αφομοίωσης πληροφοριών συντελείται με την αύξηση της αφομοίωσης του μαθητευόμενου μέσα στο σύστημα εκπαίδευσης, σε ένα σύστημα αναπαραγωγής της κατεστημένης εξουσίας. Η εντατικοποίηση δε, δημιούργησε στους μαθητές **προβλήματα ελεύθερου χρόνου, κούρασης ή ότι άλλο επιφανειακό μπορούν να φανταστούν ως σύγχρονο σχολείο.**

Μέχρι σήμερα μας εκπαιδεύουν μέσα σε αυστηρά περιορισμένους χώρους και χρόνους , για να δουλέψουμε μέσα σ' αυτούς . Από χθες μας εκπαιδεύουν μέσα στο Βασίλειο της ατομικότητας , της μοναξιάς.

"Συμμόρφωση! Συμμόρφωση! Μόρφωση! Παραμόρφωση!" .

Ότι κι αν μαθαίνεις μέσα στα σχολεία, είναι σίγουρο ότι όχι μόνο δεν έχεις δικαίωμα να επιλέξεις τι αξίζει να ακούσεις, αλλά δεν έχεις ούτε το δικαίωμα να αμφισβητήσεις αυτό που ακούς. Παρά μόνο για να δεχθείς διορθωτικές απαντήσεις. Όπως ξέρει κάθε ανοιχτόμυαλος άνθρωπος και κάθε ασπούδαστος αλλά δημιουργικός άνθρωπος, **γνώση εξάγεται από την εμπειρία και αναπτύσσεται με τη φαντασία.**

Η μάθηση είναι χαρά. Όταν έρχεται από συνειδητή επιθυμία. Όταν αναζητιέται με πάθος. Όταν ικανοποιεί την περιέργεια. Όταν γεννάει τον ενθουσιασμό. Όταν προάγει την αυτεπίγνωση, την ανεξαρτησία και τον αυτοκαθορισμό. Όταν δυναμώνει το άτομο. Όταν έχει κίνηση. Όταν είναι περιπλάνηση. Όταν είναι συνάντηση. Όταν είναι παιχνίδι. Δε μας αξίζει τίποτα λιγότερο από τη **χαρούμενη μαθητεία μέσα στον καθημερινό αγώνα.**

Η γνώση ανήκει στους ελεύθερους ανθρώπους. Η γνώση που είναι μεταμόρφωση της Θέλησης, η γνώση που είναι ταυτόχρονα θέληση, η γνώση που μεταμορφώνεται σε θέληση. Η ρέουσα Βιωματική εμπειρία. Και μέσα στις ηθελημένες πορείες μας, το μίasma της εμπειρίας.

Πως μπορούν όλα αυτά να συμβούν; Χωρίς την αλλαγή του συστήματος θα μπορούσε **ο δάσκαλος**- και ποιος στ' αλήθεια θα ήταν αυτός –να δημιουργήσει «καλό σχολείο»; Η πλήρης αφοσίωση ενός δασκάλου, παθιασμένου με τη δουλειά του σε τέτοιο βαθμό ώστε να αφιερώνει τη ζωή του στους μαθητές του με στόχο να σέβεται **«ότι πιο ιερό υπάρχει στα παιδιά: το δικαίωμά τους να αναζητούν τη δική τους αλήθεια»**. Δεν είναι ανάγκη ο μαθητής να εκπαιδευτεί για να πάρει το Νόμπελ. Αντίθετα η ζωή ενός μαθητή μπορεί να αλλάξει με πολλούς τρόπους: ο δάσκαλος εκπαιδύοντας τους μαθητές του στην εντιμότητα, την ανοχή στη διαφορετικότητα, στη δικαιοσύνη, στην αγάπη για το κοινό καλό, στην ανθρώπινη αλληλεγγύη, στο σεβασμό στη φύση και την πολιτιστική κληρονομιά, συντελεί σιωπηλά και μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας ένα μικρό θαύμα, που επαναλαμβάνεται καθημερινά σε όλα τα σχολεία κάθε χώρας του κόσμου, είτε είναι φτωχή είτε είναι πλούσια.

Σε μια δραματική ιστορική στιγμή που διακρίνεται από προοδευτικές περικοπές για τα σχολεία και τα πανεπιστήμια, προορίζονται τεράστια ποσά για τεχνολογικό εξοπλισμό αλλά και τις επικαιροποιήσεις και αναβαθμίσεις του, σημαίνει παράβλεψη άλλων πιθανών οδών: π.χ **επιμόρφωση, πρόσληψη καθηγητών, βελτιστοποίηση αριθμητικής σχέσης ανάμεσα σε καθηγητές-μαθητές, καλλιέργεια ενδιαφερόντων.**

Το «καλό σχολείο» δε μπορεί να χαρακτηρίζεται από τη σχέση του μαθητή με την τεχνολογία. Δε μπορεί να προστίθεται επιπλέον χρόνος που προορίζεται για μάθηση στον ήδη υπερβολικό αριθμό ωρών που αφιερώνει ο μαθητής στα βιντεοπαιχνίδια, στην τηλεόραση , στο διαδίκτυο , στις εικονικές σχέσεις στο facebook, στο twitter. Όταν ο βαθμός εξάρτησης από τα τεχνολογικά μέσα υπερβαίνει το όριο της κοινής λογικής , το σχολείο είναι σκόπιμο να μετατραπεί σε έναν υγιή χώρο «αποτοξίνωσης».

Στο σχολείο πρέπει να αμφισβητηθεί η ιδέα ότι η φιλία μπορεί να ταυτιστεί με ένα απλό κλικ στο facebook ή οι χίλιοι και βάλε φίλοι αποτελούν επιφανειακή άποψη για τη φιλία και γενικότερα τις ανθρώπινες σχέσεις.

Το ίδιο ισχύει και για το διαδίκτυο . Πως θα καταφέρει ο μαθητής να ξεχωρίσει τις δεκάδες ιστοσελίδες όπου αφθονούν οι ανοησίες ; χωρίς μια βασική εκπαίδευση , χωρίς προπαρασκευαστική μελέτη , είναι αδύνατο αν όχι δύσκολο **να καταφέρουμε να μετατρέψουμε τις πληροφορίες σε γνώση.** Το ζήτημα αυτό απαιτεί εμβριθή και ξεχωριστή ανάλυση.

«Ζημιές» του ωφελισμού σε πολύτιμους τομείς(παιδεία , πολιτισμός , έρευνα).

Ορισμός ωφελισμού

η στάση του ωφελιστή, η εξέταση κάθε πράγματος, κατάστασης, ανθρώπινης σχέσης αποκλειστικά ως προς το όφελος που μπορεί κάποιος να αποκομίσει

Θα λέγαμε πως ο ωφελισμός κυριαρχεί στη σημερινή πραγματικότητα και μολύνει την συνείδησή μας. **Η βάση του προβλήματος είναι η παιδεία και το πως η κοινωνία επιλέγει να μυθήσει το άτομο σ' αυτή** Δυστυχώς εξαιτίας του ωφελισμού λείπει το παιδευτικό όραμα και η πανεθνική προσπάθεια· με ημίμετρα ή σπασμωδικά μέτρα· με βολέματα και εφησυχασμό· και με τεχνικές εφαρμογής εις βάρος της ουσίας· χωρίς διακομματική συναίνεση σε κοινούς στόχους και χωρίς μακροπρόθεσμες πολιτικές.

Η επιχειρηματική λογική που διαπερνά την παιδεία όπως προαναφέραμε , διεισδύει και στα πολιτισμικά αγαθά. Η Ελλάδα είναι χώρα μοναδική στον κόσμο, ένα υπαίθριο μουσείο. Μπορούμε να απολαύσουμε την εξαιρετική ομορφιά έργων τέχνης , ναών, μνημείων ,εκκλησιών. Οι πολιτικοί μας όμως όλα αυτά τα βλέπουν ως πηγές εκμετάλλευσης από όπου μπορούν να αντλήσουν αστείρευτο χρήμα. Έτσι μιλούν για «πολιτισμικά κοιτάσματα».

Είναι δυνατόν να αξιολογεί κανείς μνημεία και έργα τέχνης μόνο ως πηγές κέρδους και όχι ως πολιτισμική αξία;

Τα μνημεία και έργα τέχνης δεν πρέπει να αξιολογούνται μόνο για το κέρδος. Τα μνημεία είναι για κάθε χώρα η πολιτισμική κληρονομιά.. Βέβαια θα πρέπει να συντηρούνται, για να τα κρατήσουν και για τις επόμενες γενιές ανθρώπων ,αλλά και να αξιολογούνται ως ένα βαθμό. Η πολιτισμική κληρονομιά του ανθρώπου αποτελείται αφενός από διάφορα στοιχεία, όπως η **λαϊκή παράδοση, όλες οι μορφές διάνοησης, οι μουσικές δημιουργίες** και αφετέρου από τα υλικά κατατόπια του παρελθόντος, όπως τα **μνημεία**. Το σύνολο της πολιτισμικής κληρονομιάς αντιπροσωπεύει την πολύτιμη πείρα που έχει συσσωρεύσει ο άνθρωπος ανά τους αιώνες, χωρίς την οποία ο καθένας μας αντιμετωπίζει άοπλος το παρόν και το μέλλον. Αντιπροσωπεύει ακόμα την ιστορία μας, την ταυτότητα μας. Η αναφορά στην αξία των μνημείων, τα οποία, στη σημερινή εποχή του

άπτου και της εικόνας, αποτελούν το <<ορατό μέρος της ιστορίας>> και <<μιλούν>> στον κόσμο αμεσότερα. Ειδικά τα μνημεία του τόπου μας, λόγω της μακράς ιστορίας που καταγράφουν την κομβική προσφορά της Ελλάδας στον παγκόσμιο πολιτισμό, συγκινούν ιδιαίτερα όχι μόνο το ελληνικό αλλά και το διεθνές κοινό. Με τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι η ύπαρξη των μνημείων δικαιώνεται μόνο όταν το μήνυμά τους γίνεται κτήμα του κάθε ανθρώπου και της κάθε γενιάς που έρχεται σε επαφή μ' αυτά. Οι ειδικοί που τα διαχειρίζονται οφείλουν, με την απαραίτητη βέβαια επιστημονική τεκμηρίωση, να τα καθιστούν με συντήρηση, διαμορφώσεις, αποκαταστάσεις και αναστηλώσεις καθώς και με πλούσιο ενημερωτικό υλικό αναγνώσιμα ως προς τη μορφή και το ιστορικό τους νόημα από τον οποιονδήποτε μη ειδικό. Και επιπλέον να καθιστούν τους μνημειακούς χώρους φιλικούς και ευχάριστους για το κοινό. **Αυτό είναι η εμπράγματη δημοσίευση των μνημείων**, δηλαδή η απόδοσή τους στο ευρύ κοινό.

Στις ημέρες μας το διεθνές αλλά και το ελληνικό κοινό ταξιδεύει πολύ περισσότερο, έχει υψηλότερη παιδεία και οι μνημειακοί χώροι καθώς και τα μουσεία αποτελούν βασικούς προορισμούς της περιήγησής του κατά τον ελεύθερο χρόνο του. Η επωφελής επαφή του κοινού με την πολιτισμική μας κληρονομιά μπορεί να επιτυγχάνεται μέσα από την ενεργοποίηση όλων των αξιών της, όπως **η προσφορά ιστορικής γνώσης, αισθητικής απόλαυσης και συναισθηματικών εμπειριών, οι τοπικοί συμβολισμοί, οι θρησκευτικές προσεγγίσεις και η οικονομική σημασία των μνημείων για την ανάπτυξη μιας περιοχής.**

Πέρα όμως από την ενεργητική αυτή απόδοση των μνημείων στο ευρύ κοινό, η δημιουργική επαφή του μαζί τους μπορεί να ολοκληρωθεί μόνο με **την ένταξή τους στην καθημερινή ζωή**: Οι τοπικές κοινωνίες, συνειδητοποιώντας τη σημασία των μνημείων του τόπου τους, πρέπει να μετέχουν - και να καλούνται να μετέχουν - στην προστασία και την πολιτιστική λειτουργία τους. Οι συνέργειες των συνειδητοποιημένων πολιτών με τις αρμόδιες υπηρεσίες της Πολιτείας, όπως οι προγραμματικές συμβάσεις της Τοπικής Αυτοδιοίκησης με το υπουργείο Πολιτισμού για την ανάδειξη μνημείων αλλά και οι σχετικές πρωτοβουλίες πολιτιστικών συλλόγων και σωματείων, δημιουργούν ήδη ένα ελπιδοφόρο τοπίο στον τομέα της διαχείρισης της πολιτισμικής μας κληρονομιάς.

Ένταξη των μνημείων στην καθημερινή ζωή σημαίνει όμως και τη σύνδεσή τους με την οικονομική και κοινωνική ζωή του τόπου τους. Η ενεργοποίησή τους για τον τουρισμό και την οικονομική ανάπτυξη της περιοχής τους είναι μια παράμετρος. Μια δεύτερη, ακόμη πιο σημαντική παράμετρος είναι η σύνδεσή τους με την ανάδειξη ιστορικών τόπων, τοπίων

φυσικού κάλλους, σύγχρονων τοπικών χαρακτηριστικών αλλά και προϊόντων της περιοχής τους και η διαχείρισή τους ως ενιαίου συνόλου. Αυτή μπορεί να επιτύχει αφενός την προσφορά **μιας ολοκληρωμένης και ισόρροπης εικόνας του πολιτισμού μιας περιοχής και αφετέρου, με την οικονομική στήριξη, θα προκαλεί τη συντήρηση της ζωής στην περιοχή που αφορά και τη διατήρηση της ταυτότητας του τόπου. Παράλληλα κερδίζει περισσότερο το ενδιαφέρον του ξένου κοινού, το οποίο θέλει να γνωρίσει με άνετο και ευχάριστο τρόπο όχι μόνο την ιστορία, αλλά και τη σύγχρονη ζωή των τόπων που επισκέπτεται.**

Κανείς δε μειώνει την οικονομική διάσταση, όμως προέχει η πολιτισμική τους αξία. Πως μπορεί να μετατρέψει κανείς αιώνες πολιτισμού και ιστορίας σε σύγχρονες επιχειρηματικές δραστηριότητες εξαφανίζοντας το νόημά τους; Το ίδιο ισχύει για τα έργα καλλιτεχνών. **Πώς** να μετρήσεις την αξία τους με τον αριθμό εισιτηρίων; **Που** εξορίζεται το βίωμα του καλλιτέχνη με την αισθητική απόδοσή του χωρίς να μπορέσει να μεταβάλλει την αντίληψη του εαυτού μας και την πραγματικότητα που μας περιβάλλει; **Πως** μπορούν αλήθεια οι «μεγάλες δυνάμεις» να παρακολουθούν τους βίαιους, αμόρφωτους φονταμενταλιστές να καταστρέφουν με κομπρεσέρ πανάρχαια έργα τέχνης στη Συρία και αλλού , αλλά να προστρέχουν ασθμαίνοντες για τη διάσωση μιας πετρελαιοπηγής που εύκολα ανασκευάζεται; **Πως** μπορούν να μένουν αδιάφορες στην ανεπίστρεπτη καταστροφή της ομορφιάς, στον αφανισμό της ιστορίας; *«Γιατί η ιστορία είναι η γνώση που προσανατολίζει τον άνθρωπο μέσα στο χωροχρόνο. Και όπως το πλοίο χρειάζεται συνεχώς να γνωρίζει το στίγμα του και την κατεύθυνση της πορείας του ,έτσι και κάθε νεαρό σκάφος που ανήκει στο στόλο της πολιτείας έχει ανάγκη εξάντα και αστρολάβου για να μη χαθεί στο πέλαγος και την τρικυμία των καιρών . Χρειάζεται την ιστορία και ενίοτε και τους μύθους»*

Σίγουρα η οικονομική κρίση έχει συμβάλλει σημαντικά στο να οδηγήσει σε ανεξέλεγκτο πανικό , να γίνει ο δρόμος για μια γενικότερη ασυνειδησία και ωφελμιστική στάση . Από τη στάση αυτή προκύπτει διαφθορά, ειδικότερα διευρυμένη ηθική χαλάρωση έως φθορά, που αυτή αντιμετωπίζεται μόνο από μια **εμπνευσμένη και εμπνέουσα Παιδεία** ουσίας, αρχών, αξιών και πραγματικής γνώσης. Η απληστία λαβώνει τον άνθρωπο και τις επιστήμες που ασχολούνται μ' αυτόν. *Με την κούπα του ο Πυθαγόρας δίδαξε τους μαθητές του ότι.....όταν ξεπεραστεί το μέτρο (Ύβρις) δε χάνονται μόνο όσα ξεπέρασαν το όριο αλλά και όσα έχουν αποκτηθεί μέχρι τότε (Νέμεσις)*

Το εκπαιδευτικό σύστημα έχει επιλέξει (στα πλαίσια αυτών των δίσεχτων καιρών) να υιοθετήσει με τη σειρά του, μια ωφελμιστική στάση θέλοντας να δημιουργήσει μαθητές άβουλους ,χωρίς ουσία. Ό,τι σχεδιάζεται και επιτελείται από το Νηπιαγωγείο μέχρι και την τρίτη Λυκείου υπηρετεί μια ανάλογη μορφή Παιδείας. Όμως πρέπει να προσφέρεται **δωρεάν γενική παιδεία** σε όλα τα ελληνόπουλα από τα πέντε χρόνια τους μέχρι τα δεκαοκτώ. Χωρίς ενδιάμεσες διαφοροποιήσεις, πέρα από μια ευρύτερη επιλογή μαθημάτων που θα έδιναν διέξοδο στα ειδικά ενδιαφέροντα των μαθητών. Αυτό για να μην έχουν ως κύριο στόχο την εξειδίκευση και τις επαγγελματικές βλέψεις παραβλέποντας τις γνώσεις της γενικής παιδείας και θεωρώντας ότι μόνο χρήσιμες είναι όσες αποσκοπούν στο άμεσο προσωπικό συμφέρον .Με αποτέλεσμα την παρακμή της γλώσσας . Μια γλώσσα της οποίας **ο Αυτοκράτορας Αδριανός** πλέκει το εγκώμιο στα **«Απομνημονεύματά»** του: *«Αγάπησα αυτή τη γλώσσα για την εύρωστη πλαστικότητά της , για το πλούσιο λεξιλόγιό της , που η κάθε λέξη του πιστοποιεί την άμεση και διαφορετική επαφή της με τις αλήθειες και γιατί ό,τι έχει λεχθεί καλό από τον άνθρωπο έχει ως επί το πλείστον λεχθεί σ' αυτή τη γλώσσα. Με τα λατινικά κυβέρνησα την αυτοκρατορία μου .Ο επιτάφιος μου θα χαραχτεί στα λατινικά στον τοίχο του μαυσωλείου μου στις όχθες του Τίβερη, αλλά ελληνικά έχω σκεφτεί και έχω ζήσει.»*

*Ο δε **Ελύτης** δεν ξεχωρίζει τη γλώσσα του από την ίδια τη φύση των πραγμάτων:*

Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική
το σπίτι φτωχικό στις αμμουδιές του Ομήρου.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις αμμουδιές του Ομήρου...

Ενώ τα μεγάλα πνεύματα της ανθρωπότητας μας μούν στον πλούτο της γλώσσας και των υπολοίπων «άχρηστων» ανθρωπιστικών επιστημών , τα σημερινά πανεπιστήμια καταργούν αρχαίες γλώσσες, με κίνδυνο ακόμα και η φιλολογία ή η παλαιογραφία να περάσουν στα αζήτητα. Αυτό σημαίνει ότι μέσα σε λίγα χρόνια – όταν θα έχουν εξαφανιστεί και οι τελευταίοι φιλόλογοι , μελετητές των γλωσσών του παρελθόντος-- κανείς δε θα είναι σε θέση πια να γνωρίζει τους αρχαίους πολιτισμούς. Τότε θα πρέπει να κλείσουμε τις βιβλιοθήκες και τα μουσεία . Κανείς δε θα είναι σε θέση πια να διαβάσει μια επιγραφή, έναν πάπυρο ή μια περγαμηνή. Έτσι θα προκύψει μια ανθρωπότητα αμνημόνων που θα απολέσει πλήρως τη σημασία της ταυτότητας και της ιστορίας της. Ας προετοιμαστούμε για τη βαρυχειμωνιά που προαναγγέλλει **ο Αδριανός** όταν κλείνουν βιβλιοθήκες: *«Χτίζω σημαίνει πως συνεργάζομαι με τη γη. Σημαίνει πως θάζω μιαν ανθρώπινη σφραγίδα πάνω σ' ένα τοπίο που θα αλλοιωθεί για πάντα .....Στήνοντας βιβλιοθήκες , σημαίνει πως κατασκευάζουμε δημόσιες σιταποθήκες , πως συγκεντρώνουμε προμήθειες για να*

καταπολεμήσουμε το χειμώνα του πνεύματος , που από ορισμένα σημάδια, άθελά μας , τον βλέπουμε νάρχεται.»

Ουσιαστικά ο ωφελιμισμός εμποδίζει να αναπτυχτεί μια παιδεία που θα εξασφαλίζει την κατοχή των «εθνικών μαθημάτων» (ιστορίας, λογοτεχνίας, γεωγραφίας, θρησκευτικών) και την ουσιαστική οικείωση με τις φυσικές επιστήμες (φυσική, χημεία, βιολογία). Μια Παιδεία που θα οδηγεί εξ απαλών ονύχων στον κόσμο τού πολιτισμού (μουσικής, εικαστικών, θεάτρου, δημιουργικής γραφής) και στην άσκηση τού σώματος (φυσική αγωγή, αθλητισμός) σε όλα τα χρόνια των σπουδών.

Ωστόσο, κυρίαρχα στοιχεία της Παιδείας, διάχυτα σε όλα τα πεδία και τα επίπεδα της εκπαίδευσης, πρέπει να είναι οι αρχές, οι αξίες και τα ιδανικά, ό,τι ανεβάζει τον άνθρωπο, ό,τι στηρίζει μια κοινωνία, ό,τι συνέχει έναν λαό. Όχι ως θεωρίες, ρητορισμοί και φανφάρες, αλλά ως στοιχεία που πηγάζουν μέσα από την ιστορία και την παράδοση τού τόπου, ως ιδέες, αρχές και πρότυπα ζωής που μπορούν να συγκινήσουν και να εμπνεύσουν.

(money makes the world go round)

Παράλληλα, φαίνεται ότι έχει ατονήσει σήμερα η αίσθηση της ταυτότητας του ευρωπαίου, αλλά: Να θυμόμαστε ότι η ίδια η λέξη Ευρώπη, είναι μία ελληνική λέξη, που προέρχεται από τη μυθολογία. Από μία κοπέλα που είχε ευρείς ώπας. Ανοιχτά μάτια. Μεγάλα μάτια. Αυτό ως παράδειγμα, για το πόσο σημαντικό είναι να βλέπουμε, μέσα από τις λέξεις.

Στο σημείο αυτό θα παραθέσουμε την εισήγηση της φιλόλογου κ. **Σιωμοπούλου**:

«Τι εννοούμε όταν λέμε ανθρωπιστικές επιστήμες;

Απάντηση: Εννοούμε: Γλώσσα, Ποίηση (απ' τον Όμηρο ως σήμερα), Λογοτεχνία (ευρύτερα), Φιλοσοφία, Τέχνη.

Ο Σολωμός είπε: Δεν έχω τίποτ' άλλο στο μυαλό μου , πάρεξ ελευθερία και γλώσσα.

Ο Ελύτης είπε: Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική.

Ο Εκκλησιαστής: Αρχή σοφίας ονομάτων επίσκεψις.

Η ελληνική γλώσσα είναι μία γλώσσα **α) Πάμπλουτη**. Είναι ικανή να εκφράσει όποια έννοια θέλει , όποια απόχρωση, όποια βαθμίδα και ένταση έννοιας. Έτσι έχουμε τα συνώνυμα (με διαφορετική όμως ένταση): ευχαρίστηση, τέρψη, ηδονή. Τις λέξεις μούχρωμα και δειλί για την ώρα που δύει ο ήλιος, οι οποίες όμως αποδίδουν το διαφορετικό χρώμα που έχει ο ουρανός λίγο πριν ή λίγο μετά τη δύση του.

β) εύκαμπτη, διότι έχει πτώσεις. Αυτό της επιτρέπει να βάζει τους όρους της στις προτάσεις σε όποια σειρά θέλει. Π.χ: υποκείμενο- ρήμα- αντικείμενο- προσδιορισμός. Ή ρήμα- αντικείμενο- υποκείμενο ή αντικείμενο- υποκείμενο- ρήμα- ή ρήμα – υποκείμενο- αντικείμενο, χωρίς να διαταράσσεται το νόημα του κειμένου, πράγμα αδύνατο σε άλλες γλώσσες (π.χ γαλλικά, αγγλικά). Έτσι μπορούμε να πούμε: 1) Ο Γιώργος είπε μάθημα σήμερα, 2)μάθημα είπε σήμερα ο Γιώργος, 3)είπε μάθημα ο Γιώργος σήμερα . Αυτή η δυνατότητα να τοποθετεί ο ομιλών ή ο γράφων τους όρους της πρότασης σε όποια σειρά θέλει, δημιουργεί ύφος.

Η ελληνική γλώσσα είναι εν τέλει μία γλώσσα **γ)αποκαλυπτική** , καθώς αποκαλύπτει το μορφωτικό επίπεδο , την καταγωγή αλλά ως ένα βαθμό και την ηλικία του ομιλούντος. Έτσι , αν κάποιος μας πει μένω στην οδός τάδε ,αντιλαμβανόμαστε αμέσως ότι τα ελληνικά του πάσχουν. Το ίδιο αν δε χρησιμοποιήσει τριτόκλιτα επίθετα ή παθητικές μετοχές (και τα δύο αυτά συχνότατα δεινοπαθούν). Είναι αποκαλυπτική γλώσσα και της ηλικίας του ομιλούντος διότι άλλες εκφράσεις συχνά χρησιμοποιεί η νεολαία και άλλες άνθρωποι μεγαλύτερης ηλικίας (π.χ μου τη σπάει , λέει ένας έφηβος,- μ' ενοχλεί , λέει ένας μεγαλύτερος). Φανερώνει ακόμα και την καταγωγή η επιλογή λέξεων ή γραμματικών τύπων. Έτσι οι Ηπειρώτες λέμε(συχνά όχι πάντα) «κάτσαμαν και φάγαμαν» και οι πάντες καταλαβαίνουν ότι είμαστε Ηπειρώτες, οι Κρητικοί λένε « ίντα κάνεις μωρέ κοπέλι;», οι Επτανήσιοι «ήρθε μπονόρα- μπονόρα (νωρίς – νωρίς)», οι Μακεδόνες «τι με λες;»

Συνεπώς η ελληνική γλώσσα για να χρησιμοποιηθεί σωστά **απαιτεί μελέτη**. Μελέτη γραμματικής. Μελέτη επιθέτων , μετοχών – κλίση αυτών , μελέτη ορθογραφίας, γνώση βασικών (τουλάχιστον) κανόνων για αποφυγή κραυγαλέων λαθών.

Όμως για να κατανοήσει κάποιος βαθιά τη γλώσσα πρέπει να διαβάσει **λογοτεχνία**, ποίηση , για να ιδεί εκεί πως χρησιμοποιήθηκε η γλώσσα , ποιες λέξεις εξέφρασαν ποιες έννοιες και λεπτές αποχρώσεις αυτών. Άλλωστε γλώσσα, λογοτεχνία, ιστορία , φιλοσοφία είναι συγκοινωνούντα δοχεία. Το ένα τρέφει το άλλο και τρέφεται συγχρόνως απ' αυτό.

Η γνώση της γλώσσας , η κατανόησή της , η σωστή και καίρια χρήση της είναι ο ένας **πόλος της συνειδητότητας** του ανθρώπου (ο άλλος είναι η ιστορία). Έτσι γίνεται κατανοητή η φράση του Σολωμού « Δεν έχω τίποτ' άλλο πάρεξ ελευθερία και γλώσσα». Για να διεκδικήσει την ελευθερία ένας λαός, πρέπει να γνωρίζει ποιος είναι. Τη γνώση αυτή του τη δίνει η γλώσσα.

Ποίηση. Η ποίηση εκφράζει ιδέες, απόψεις, σκέψεις, συναισθήματα, ιδεολογία. Από τον Όμηρο μέχρι σήμερα. Ένα μεγάλο κεφάλαιο της ποίησης αποτελεί η **αρχαία τραγωδία**. Η αρχαία τραγωδία διδάσκεται σ' όλο τον κόσμο, (κλασικά λύκεια, τμήματα κλασικών σπουδών στα μεγαλύτερα πανεπιστήμια όλου του κόσμου) διότι είναι λόγος ποιητικός και φιλοσοφικός. Εκεί γίνεται λόγος περί ελευθερίας, ανεξαρτησίας, δημοκρατίας (σε αντίθεση με την απολυταρχία) αντίστασης στον παραλογισμό της εξουσίας, στην αλαζονεία της εξουσίας. Έτσι η Αντιγόνη θα πει στον Κρέοντα: *«Δε φαντάστηκα ότι εσύ, ένας θνητός, θα τα βάλεις με τους άγραφους και απαράλειπτους νόμους των θεών»*. Η αγέρωχη στάση τιμωρείται, αλλά και η αλαζονεία του Κρέοντα τιμωρείται επίσης. Η σύγκριση δημοκρατίας – απολυταρχίας είναι φανερή. *«Δεν ήταν ο Μέγας Ζεός που έδωσε τέτοια εντολή, ούτε η Δίκη που ζει με τους θεούς του Κάτω Κόσμου όρισε τέτοιους νόμους. Ούτε και φαντάστηκα πως τόσο κύρος είχαν τα δικά σου διατάγματα, ώστε θνητός εσύ να υπερβείς τους αιώνιους και άγραφους νόμους των θεών. Γιατί οι νόμοι αυτοί υπάρχουν όχι τώρα και χτες μονάχα, αλλά αιώνια, κι ιδέα κανείς δεν είχε από πού προήλθαν. Αυτούς εγώ να παραβώ δεν σκόπευα, και από φόβο για το θέλημα οποιουδήποτε ανθρώπου των θεών την εκδίκηση να εκτεθώ»*. Αυτά τα μεγάλα μαθήματα διδάσκεται ο μελετητής της αρχαίας τραγωδίας.

Η **νεότερη ποίηση** εξέφρασε, με το δικό της λόγο, τα πάθη, τα οράματα, τους καημούς του τόπου. Και εδώ μπορεί να δει κανείς τις αντιλήψεις, τις σκέψεις, τα συναισθήματα των ποιητών.

Η **μεταπολεμική δε ποίηση** (από το 1940 και εξής) καταγράφει την εποχή της και, σ' ένα μεγάλο βαθμό, την καταγγέλλει. Π.χ «Με τι μάτια τώρα πια» Άρης Αλεξάνδρου.

Βιάστηκες μητέρα να πεθάνεις.

Δεν λέω, είχες αρρωστήσει από φασισμό

κι ήταν λίγο το ψωμί έλειπα κι εγώ στην εξορία

ήτανε λίγος ο ύπνος κι ατέλειωτες οι νύχτες

μα πάλι ποιος ο λόγος να απελπιστείς προτού να κλείσεις 5

τα εξηντατέσσερα

μπορούσες να 'σφιγγες τα δόντια

έστω κι αυτά τα ψεύτικα τα χρυσά σου δόντια...

Ιστορία: Ο άλλος πόλος της συνειδητότητας του λαού (ο πρώτος είναι η γλώσσα) είναι η ιστορία. Η ιστορία διδάσκει ποιοι είμαστε , από πού ερχόμαστε , τι αγώνες δώσαμε , με ποιους και γιατί. Ποιοι είναι οι άλλοι δίπλα μας, τι θέλουν, τι διεκδικούν. Η νεότερη ιστορία τόσο πολύπλοκη και τόσο οδυνηρή , πρέπει να είναι αντικείμενο μελέτης από όλους μας, για να μάθουμε τι έγινε, πως έγινε , ποιοι ευθύνονται γι' αυτό. *Η καταγραφή των ένδοξων πράξεων του παρελθόντος έδινε το κλειδί για την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων για τα μέλλοντα να συμβούν, έργο παιδευτικό κυρίως. Εξ ου και η φράση του Ησίοδου «τα τ' εόντα προ τ' εόντα τα τ' εσόμενα» που συμπυκνώνει την ουσία της ιστορικής γνώσης. Ιστορία, η ιερή κλείς του ένδοξου κλέους, ασφαλής δικλίδα ασφαλείας και οδηγός μέλλοντος. Με άλλα λόγια η ιστορία κλείνει εντός λόγων, επών και έργων την ουσία της ζωής που οφείλει να ρέει αβίαστα εμποδίζοντας την λήθη και τρέφοντας το αειθαλές δέντρο της αλήθειας, μιας και μητέρα της Κλειούς, όπως και όλων των μουσών είναι η Μνημοσύνη.*

Τέχνη: Η τέχνη ανασυστήνει κάθε φορά , έναν κόσμο ολόκληρο. Τίποτα να μην είχε σωθεί από τον αρχαίο κόσμο , παρά μόνο ο Παρθενώνας θα ξέραμε ότι εδώ άνθισε ένας μεγάλος πολιτισμός. Η τέχνη του 5^{ου} π.χ. όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τα έργα της περιόδου αυτής , φανερώνει τη συναίσθηση των ανθρώπων για τη ματαιότητα του κόσμου. (Η τέχνη του 7^{ου} και 6^{ου} π.χ. αι. εκφράζει μια πιο εύθυμη αντίληψη για τη ζωή.) Η Άγια- Σοφία πάλι εκφράζει μια άλλη αντίληψη και κοσμοθεωρία. Τίποτα να μη ξέραμε για το χριστιανισμό θα αντιλαμβανόμαστε ότι κάπου αλλού πιστεύουν οι άνθρωποι και άλλες αντιλήψεις έχουν για το θείο , αλλά και για την ίδια τη ζωή.

Η τέχνη λοιπόν σε κάθε εποχή, αποκαλύπτει τις αντιλήψεις, τις πεποιθήσεις, τον τρόπο ζωής των ανθρώπων, αλλά και το επίπεδο του πολιτισμού, αυτό καθ' αυτό. Έχει λεχθεί και γραφεί από τους ειδικούς συντηρητές της Ακρόπολης ότι σήμερα δεν θα μπορούσαμε να κατασκευάσουμε τα κτίσματα της Ακρόπολης με τις λεπτομέρειες που τα κατασκεύασαν οι αρχαίοι τεχνίτες. Δεν έχουμε τις ειδικές γνώσεις που είχαν εκείνοι.

Θα μπορούσε κανείς , ως αντίλογο σε όλα αυτά , να αντιτάξει τη φράση: **Τι τα θέλουμε όλα αυτά; Σε τι χρειάζονται σε μια εποχή όπου κυριαρχεί η τεχνολογία, η οπ[οία δίνει λύσεις στα περισσότερα των προβλημάτων;**

Σε μια τέτοια (αφελή) ερώτηση μια πρώτη απάντηση θα ήταν η εξής : Για να μην έρθουν κάποιοι άλλοι , ξένοι , να μας διδάξουν όλα αυτά που θα τα έχουν διδαχτεί στα

δικά τους σχολεία και Πανεπιστήμια απανταχού στον κόσμο. Μια **δεύτερη** απάντηση (σοβαρότερη) είναι η εξής: Για να μη χάσουμε τη συνείδηση του ποιοι είμαστε και χαθούμε κι εμείς τελικά. Διότι όπως έλεγαν σε μια παλιότερη εποχή δάσκαλοι και γονείς , «άνθρωπος αγράμματος ξύλο απελέκητο». Το απελέκητο ξύλο δε, είναι κατάλληλο μόνο για το τζάκι.»

Ελένη Σιωμοπούλου , φιλόλογος.

Πως θα αντισταθούμε στην δικτατορία του κέρδους και του ωφελιμισμού;

«Ο μεγαλύτερος κίνδυνος που θα αντιμετωπίσουν θα είναι ένα χαμόγελο. Η χαρά είναι θανατηφόρα στο εσωτερικό τον Θεάματος τον κεφαλαίου. Όλα εδώ είναι κατηφή και πένθιμα, όλα είναι σοβαρά και σύνθετα, όλα είναι ορθολογικά και προγραμματισμένα, ακριβώς γιατί όλα είναι επίπλαστα και κίβδηλα».

Αλφρέντο Μπονάννο, η ένοπλη χαρά.

Ο άνθρωπος όταν διαμορφωνόταν η νεώτερη μας ιστορία είχε το εξής δίλημμα. Να επιλέξει **το χρήμα ή την ανθρωπιά**. Επέλεξε το χρήμα. Από τότε άρχισε να υποτάσσεται και να υπακούει τυφλά το οικονομικό σύστημα για να λαμβάνει ολοένα περισσότερα υλικά οφέλη.

Άρχισε **να σκοτώνει τη συνείδηση του** για να μπορέσει να ποδοπατήσει τον άνθρωπο που είχε μέσα του. Κάθε εσωτερική ηθική αντίσταση καταπνιγόταν από τις δυνάμεις της υπέρμετρης δίψας για την κατάκτηση της υλικής ευδαιμονίας. Έλαβε χιλιάδες καθημερινές αποφάσεις τις τελευταίες δεκαετίες που σκότωναν την αξιοκρατία και προωθούσαν τη διαφορά, την ανηθικότητα, τη διαστροφή.

Το μόνο που τον ενδιέφερε ήταν **να ανεβάζει το ποσό των καταθέσεων του** στη τράπεζα, να έχει στη κατοχή του περισσότερα ακίνητα, να χαιρέται περισσότερα καταναλωτικά αγαθά, να γεύεται περισσότερες ερωτικές απολαύσεις και να εργάζεται όσο το δυνατόν λιγότερο.

Κάθε ηθική και ανθρώπινη αξία θυσιαζόταν στο βωμό του υλικού κέρδους. Ο καθένας φόρεσε τη μάσκα που του ταίριαζε και άρχισε **να παίζει τον υποκριτικό του ρόλο**. Οι αγνές φυσιογνωμίες του παρελθόντος ή σκότωναν τον άνθρωπο που είχαν μέσα τους και γίνονταν και οι ίδιοι διεφθαρμένοι ή ολοένα και παραγκωνίζονταν από τη γενιά της τυφλής υπακοής στο οικονομικό σύστημα και τις αρχές του.

Την πλειοψηφία δεν την ενδιέφερε αν άξιζε να αποκομίζει κάτι, το μόνο που την ενδιέφερε ήταν **να το αποκτήσει με κάθε κόστος**. Όσοι τους το υπόσχονταν γίνονταν οι θεοί τους. Υπηρέτησαν αυτούς που τους έταξαν τα περισσότερα. Ζήτησαν και αυτοί μερίδιο από τη διασπάθιση του δημοσίου χρήματος από τους πολιτικούς που υποστήριξαν.

Έδιναν την ψήφο τους σε όσους τους έκαναν μετόχους στο μεγάλο φαγοπότι από το δημόσιο ταμείο. Κανέναν πλέον δεν τον ένοιαζε που είχε μετατραπεί σε ένα απεχθές μικρό διεφθαρμένο ανθρωπάκι που μόλυνε με τη στάση του την κοινωνία.

Η υπηρετήση του εγώ εναντία στο εμείς έφτασε στο αποκορύφωμα του. Φαντασιώθηκε σε τέτοιο βαθμό που λειτουργούσε σαν να μην υπολογίζει κανέναν και τίποτα. Αισθανόταν παντοδύναμος μέσα στη φούσκα του εγώ του. Είχε την υλική δύναμη να κάνει ό,τι θέλει. Χωρίς να έχει επιπτώσεις.

Ασπάστηκε το ρόλο και τις ιδιότητες του πονηρού. Όσο πιο πονηρός γινόταν για να παγιδεύει τους συνανθρώπους του και να λαμβάνει περισσότερα οφέλη τόσο πιο πολύ χαιρόταν μέσα του γιατί ένοιωθε ότι εξελίσσεται. Η επιδίωξη σε κάθε συναλλαγή ήταν να λάβει όσο το δυνατόν περισσότερο και να δώσει όσο το δυνατόν λιγότερα. Τον ενδιέφερε να δείχνει τίμιος ηθικός σεμνός στους άλλους χωρίς να είναι. Όσο περισσότερο υποκρινόταν τόσο λειτουργούσε αθόρυβα στην καταπάτηση κάθε ηθικής αξίας.

Το φαίνεσθαι σε συνδυασμό με τον υλικό ωφελιμισμό έγιναν οι απόλυτες του προτεραιότητες. Στην πραγματικότητα μέσα του σάπιζε και έλαμπε.

Το οικονομικό σύστημα για τη συντριπτική πλειοψηφία ήταν ο τρόπος να καταφέρουν το **μέγιστο εφόσον το υπηρετήσουν πιστά** και ακολουθούσαν όσο το δυνατόν καλύτερα τις αρχές του.

Οι δημόσιοι και ιδιωτικοί υπάλληλοι πήγαν με το μέρος του διεφθαρμένου δυνατού ανώτερου για να εξασφαλίσουν προαγωγές και αυξήσεις. **Οι επιχειρηματίες** προσκύνησαν τους διεφθαρμένους δυνατούς επιχειρηματίες και λάδωσαν τη κρατική μηχανή για να πολλαπλασιάσουν τα κέρδη τους και να επεκτείνουν τις επιχειρήσεις τους. **Οι πολιτικοί** υποστήριζαν τους μεγαλοτραπεζίτες για να εξασφαλίσουν δια βίου επανεκλογή και άνετη διαβίωση για κείνους και τα παιδιά τους. **Τα ΜΜΕ** απέκρυψαν τις βρωμιές και τις πομπές των διεφθαρμένων δυνατών για να μπορούν να υπάρχουν και να λαμβάνουν υπέρογκα ευνοϊκά δάνεια , μεγάλες χορηγίες και πακέτα διαφημίσεων για να ζουν στη πολυτέλεια. **Η συντριπτική πλειοψηφία του κόσμου** υπηρέτησε τυφλά το οικονομικό σύστημα. Ανάλογα με τη δυναμική του καθένα και την επιρροή του στη κοινωνία, η κοινωνία ζημιώθηκε ανάλογα. **Οι αγνοί ηθικοί άνθρωποι** μεταχειριστήκαν από την υπόλοιπη κοινωνία ως γραφικοί ονειροπόλοι και ανόητοι και ήταν για τους πλείστους το ζωντανό αντιπαράδειγμα. Τώρα το οικονομικό σύστημα που σάπισε τους πλείστους και

έλεγε τα πάντα έβαλε σε εφαρμογή το υποχθόνιο του σχέδιο να κυβερνήσει ως μια υπέρτατη αρχή όλο τον κόσμο.

Τι παρατηρούμε;;; Το οικονομικό σύστημα των μεγαλοτραπεζιτών θα σαρώσει τους πάντες από ιδιωτικούς και δημοσίους υπαλλήλους όλων των βαθμίδων, μικρομεσαίους και μεγάλους επιχειρηματίες, πολιτικούς και ΜΜΕ. Όλες οι κατηγορίες του κόσμου πρέπει να μετατραπούν σε απόλυτα πειθήνια όργανα της ελάχιστης ελιτοκρατίας. Απειλούν με απόλυτη υποδούλωση την ανθρωπότητα για αυτή και τις επόμενες γενιές και σε αυτό ευθύνεται η συντριπτική πλειοψηφία τριών γενιών : η τωρινή , η γενιά των γονιών και η γενιά των παππούδων.

Έχουν απόλυτο μερίδιο ευθύνης για αυτό. **Είναι ανάγκη ο κόσμος να πάψει να υπηρετεί το χρήμα και να είναι ωφελιμιστής.** Αυτός ο δρόμος καταλήγει για όλους σε αδιέξοδο για αυτόν, τα παιδιά του, τα εγγόνια του και τη συνέχεια της γενιάς του. Οφείλει να μετανοήσει, να επιλέξει το δρόμο της ανθρωπιάς, να αφυπνιστεί και να αντισταθεί. Όταν αλλάξει τις επιλογές του θα ανατραπεί και η κατάσταση.

«Ας κάνουν λοιπόν **οι κυβερνήσεις** τη δουλειά τους σωστά. Ας ξαναβρούν οι **δάσκαλοι** , ενεργοποιώντας το αίσθημα του θάρρους , της περηφάνιας , τον ενθουσιασμό και τα κίνητρα που χρειάζονται για μια εκπαιδευτική λειτουργία που δεν θα θεωρείται κοινότοπη άσκηση ενός «επαγγέλματος». **Οι γονείς** ας σκεφτούν περισσότερο τη διαμόρφωση παρά τον μελλοντικό τραπεζικό λογαριασμό των παιδιών τους. **Αναχαιτίζοντας την ωφελιμιστική και επιχειρηματική πορεία του σχολείου και του πανεπιστημίου** θα βοηθήσουμε τους μαθητές μας να καταλάβουν καλύτερα ότι οι γνώσεις δεν χρειάζονται για να κερδίσουμε χρήματα , αλλά κυρίως για να μας βοηθήσουν να γίνουμε ελεύθεροι άνθρωποι , ικανοί να εξεγερθούμε ενάντια στον εγωισμό του παρόντος . **Ας ξεκινήσουμε από εκείνες τις γνώσεις που αδίκως θεωρούνται άχρηστες** (λογοτεχνία , φιλοσοφία, κοινωνικοπολιτικές επιστήμες , τέχνη , μουσική , βασική επιστημονική έρευνα) για να διαμορφώσουμε μια νέα γενιά πολιτών . Διότι όπως μας θυμίζει ο *Τζορντάνο Μπρούνο* σ' ένα απόσπασμα από το *Candelaiο (1581)* όλα εξαρτώνται από το πρώτο κουμπί: Αν το ράψεις στη λάθος κουμπότρυπα , αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα να συνεχίσεις ανεπανόρθωτα να κουμπώνεις το ένα σφάλμα μετά το άλλο.» **NUCCIO ORDINE**
Στο σημείο αυτό είμαστε υποχρεωμένοι να εξετάσουμε και μια άλλη πλευρά των ανθρωπιστικών επιστημών:

Απασχόληση και ανθρωπιστικές επιστήμες

Για να εντάξουμε την απασχόληση-εργασία-επάγγελμα, ή όπως αλλιώς θα ορίσουμε σήμερα το «βγάζω το ψωμί μου για να ζήσω», στην ωφελιμιστική πλευρά των ανθρωπιστικών επιστημών, θα πρέπει να μελετήσουμε τη σημερινή κατάσταση.

Στον αγώνα για το κέρδος ξεχάσαμε τη σημασία των ανθρωπιστικών επιστημών και τεχνών για τον εαυτό μας, την κοινωνία αλλά και για μια βιώσιμη οικονομία. Λίγο χώρο άφησαν οι πολιτικοί και όχι μόνο σ' αυτές καθότι, ως επακόλουθο της παγκόσμιας κρίσης, έδωσαν προτεραιότητα στις επενδύσεις σε ακαδημαϊκές περιοχές (ΑΕΙ) με υψηλή βιομηχανική ανάπτυξη. Οι ΗΠΑ πχ. Σημειώνουν ότι χρειάζονται καλύτερη εκπαίδευση στα μαθηματικά και τη φυσική για να αντιμετωπίσουν τον παγκόσμιο ανταγωνισμό διαθέτοντας εκατομμύρια δολάρια. Η Κίνα, η άλλη υπερδύναμη, επένδυσε επίσης εκατομμύρια στην τεχνολογία.

Στη Μ. Βρετανία η έκθεση Browne (διασφάλιση βιωσιμότητας τριτοβάθμιας εκπαίδευσης) πρότεινε μείωση χρηματοδότησης στις τέχνες και τις ανθρωπιστικές επιστήμες αλλά και εξαίρεση από επιδόματα σε όσους τις διδάσκουν.

Το πανεπιστήμιο της Γλασκόβης πρότεινε περικοπές σε τμήματα ξένων γλωσσών και της κοινωνικής εργασίας. Αυτό μπορεί βέβαια να οδηγήσει στο κλείσιμο τμημάτων ανθρωπιστικών σπουδών. Σύμφωνα με τον Mark O' Donoghue (διευθύνων σύμβουλος στην Hot-Courses Ltd.) οι μαθητές απ' όλον τον κόσμο, προτιμούν τα τεχνικά πτυχία, παρατηρεί δε, κατακόρυφη πτώση της δημοφιλίας των ανθρωπιστικών επιστημών και τεχνών. Στις ΗΠΑ δε, η Sabrina Kidway (εκπρόσωπος τύπου της «ένωσης για την τεχνική εκπαίδευση») βλέπει αύξηση στις εγγραφές για τεχνική εκπαίδευση, από 9.6 εκατομμύρια το 1999 στα 14.4 εκατομμύρια το 2007-08.

Σε ένα πρώτο λοιπόν επίπεδο, φαίνεται πως κυριάρχησαν οι θετικές-τεχνολογικές σπουδές. Αλλά είναι πραγματικά έτσι; Για να ερευνήσουμε τι πραγματικά συμβαίνει σήμερα, θα πρέπει ξεκινήσουμε από τα εξής:

Η κλασική θεώρηση των ανθρωπιστικών σπουδών για την απασχόληση (αντιστοίχιση πτυχίου-επαγγέλματος)

Σύμφωνα πάντα με έρευνες, οι ανθρωπιστικές σπουδές διέρχονται σημαντική κρίση. Ο κυρίαρχος λόγος διαφαίνεται να είναι το ότι θεωρούνται κλάδος με ελάχιστες προοπτικές για επαγγελματική αποκατάσταση. Αυτό ισχύει ακόμα περισσότερο στην κλασική θεώρηση τους, αυτή της αντιστοίχισης ανάμεσα σε πτυχίο και επάγγελμα. Εκείνος

που τελειώνει φιλολογικό, είναι φυσικό να θέλει να εργαστεί ως φιλόλογος, το ίδιο και ο αρχαιολόγος, ο ιστορικός κ.α.

Οι ανθρωπιστικές σπουδές απουσιάζουν από τις διάφορες λίστες με προοπτική. Καθώς τα επαγγέλματα με προοπτική ορίζονται από τις ανάγκες ή τις ελλείψεις της αγοράς στη συγκεκριμένη περίοδο, έτσι η δημοσιοποίηση των επαγγελμάτων αυτών που θα προσφέρουν γρήγορη αποκατάσταση, επηρεάζουν την απόφαση των νέων που ετοιμάζονται να σπουδάσουν και στη συνέχεια να εργαστούν. Έτσι ένα επάγγελμα που αρχικά εμφανίζεται με προοπτικές σε λίγο καιρό έχει κορεστεί.

Η άλλη διάσταση (ουσιαστικά προσόντα) των ανθρωπιστικών σπουδών.

Δεν πρέπει να μας διαφεύγουν οι βασικότερες δεξιότητες που αποκτά κανείς σπουδάζοντας ανθρωπιστικές επιστήμες. Η **πρώτη** είναι η γνώση του τρόπου να σκέφτεται και συνακόλουθα να γράφει. Δηλαδή τη δυνατότητα να βγει κανείς από την καθημερινό τρόπο αντίληψης των πραγμάτων, να αποκτήσει γνώση διαφορετικών οπτικών, να ξεχωρίζει το πρωτότυπο, να ασκηθεί στην επεξεργασία εννοιών, ήτοι να εξηγήσει και να τεκμηριώσει μια ιδέα, ή να τη βελτιώσει και τελικά να καταστεί περισσότερο ικανός στην επίλυση προβλημάτων. Η **δεύτερη** βασική δεξιότητα είναι η αλληλεπίδραση με άλλους ανθρώπους. Αυτή πηγάζει από την επαφή με τον πολιτισμό και τη σκέψη των άλλων ανθρώπων μέσα από την οποία κανείς βιώνει, αναγνωρίζει και μαθαίνει να ζει και να αλληλεπιδρά με τη διαφορετικότητα ενώ παράλληλα μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικότερα στο να πείσει για την αξία του προϊόντος ή τη σημασία κάποιας δραστηριότητας, έχοντας φυσικά αναπτύξει την ικανότητα σκέψης παράλληλα με την ικανότητα ανθρώπινης αλληλεπίδρασης σε μια εποχή όπου κυριαρχεί η τεχνολογία. Μπορούμε εδώ να αναφέρουμε ενδεικτικά κάποια επαγγέλματα για του λόγου το αληθές. Σύμφωνα με μια εκπαιδευτική ιστοσελίδα (educationInsider) 25 διαφορετικά επαγγέλματα μπορεί να ασκήσει κάποιος που σπούδασε ανθρωπιστικές επιστήμες. Μεταξύ αυτών, υπεύθυνος διασφάλισης ποιότητας(αναλυτική σκέψη, πνεύμα ομαδικότητας), διαφημιστής(επεξεργασία εννοιών, προσέγγιση), δημόσιες σχέσεις(ικανότητα στο γράψιμο, την επαφή), ανάπτυξη περιεχομένων ιστοσελίδων κ.α.

Οι «ψηφιακές ανθρωπιστικές σπουδές» (digital humanities) και το μέλλον τους.

Είναι δύσκολο να φανταστούμε σήμερα τη ζωή μας χωρίς υπολογιστές, χωρίς διαδίκτυο, καθώς η ενημέρωση, η ψυχαγωγία, η εργασία αλλά και η μόρφωση έχουν δεχτεί σε μεγάλο βαθμό την επίδραση της πληροφορικής και των ψηφιακών μέσων. Ο όρος

«ψηφιακές ανθρωπιστικές σπουδές» σημαίνει τον κλάδο των ανθρωπιστικών επιστημών που επιχειρεί να συγκεράσει τις παραδοσιακές επιστήμες του ανθρώπου (ιστορία, αρχαιολογία, φιλολογία κ.α.) με τη μεθοδολογία των νέων τεχνολογιών (ψηφιοποίηση κειμένων και εικόνων, δημιουργία ψηφιακών βάσεων δεδομένων, εικονικών βιβλιοθηκών και εκθέσεων). Τα οφέλη είναι ορατά ακόμα και στους πιο δύσπιστους ή στους μη-εξοικειωμένους με τις νέες τεχνολογίες.

Όμως τα τελευταία χρόνια αναπτύσσεται **έντονη κριτική** από ορισμένους θεωρώντας : **Πρώτον**, ότι η πληροφορική δεν κατάφερε να ικανοποιήσει τις βαθύτερες ερευνητικές ανάγκες των ανθρωπιστικών σπουδών. **Δεύτερον**, διαφαίνεται αλλοίωση του περιεχομένου των επιστημονικών κλάδων τους οποίους υποτίθεται ότι συνδράμει λόγω της αυξημένης χρήσης της ψηφιακής τεχνολογίας. Πχ. Σε άρθρο του το 2014 ο Carl Straumsheim υποστήριξε ότι η χρήση νέων τεχνολογιών στην αγγλική φιλολογία εξελίσσεται σε «επιστημονική φούσκα» γιατί αποπροσανατολίζει τους επιστημονικούς φορείς προς ανοίκειες ερευνητικές κατευθύνσεις, ενώ παράλληλα δεν οδήγησε σε δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, όπως πολλοί ήλπιζαν. **Τρίτον**, ελλοχεύει ο κίνδυνος να μετατραπούν «οι ψηφιακές ανθρωπιστικές σπουδές» σε «νεοφιλελεύθερα εργαλεία» σύμφωνα με τους τρεις καθηγητές (Daniel Arlington, Sara Brouillette, David Collumbia). Ο μηχανιστικός τρόπος παραγωγής και ανάκλησης αποτελεσμάτων από τη μια και η εργαλειοποίηση των αποτελεσμάτων αυτών για τις ανάγκες της αγοράς από την άλλη, έχει οδηγήσει στον **ευτελισμό** των ανθρωπιστικών σπουδών, στον **περιορισμό** της ακαδημαϊκής ελευθερίας εντός του κλάδου και στη **χειραγώγηση** της έρευνας ώστε να διευκολυνθεί «η νεοφιλελεύθερη άλωση του πανεπιστημίου». Δηλαδή με λίγα λόγια αντί το αντικείμενό τους να είναι η επίλυση χρόνιων επιστημονικών ερωτημάτων, οι νέες τεχνολογίες χρησιμοποιούνται ως μηχανισμοί αντικατάστασης του παραδοσιακού τρόπου σκέψης των ιστορικών και των φιλολόγων με τους μηχανισμούς μάθησης και διάχυσης της γνώσης των φυσικών επιστημών και του management (project-based learning). Αποτέλεσμα; Ο μηχανιστικός-αντιπνευματικός τρόπος παραγωγής και διάχυσης της γνώσης αλλά και η έμφαση στην «εναλλακτική ακαδημαϊκή εργασία» (“alt-ac”, alternative-academic) με τις γνωστές συμβάσεις έργου ορισμένου χρόνου κ.α.

Αυτά όσον αφορά τον ακαδημαϊκό χώρο. Όμως η διάχυση στην πολιτική πραγματικότητα έχει να κάνει με τη χρησιμοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών στην

παραγωγή τυποποιημένης, μη κριτικής, «ασφαλούς» γνώσης, που δεν ενθαρρύνει τον θεωρητικό αναστοχασμό, την ελεύθερη σκέψη ή την αντίθετη άποψη.

Οπότε οι «νεοφιλελεύθερες» νέες τεχνολογίες αποτελούν το αναπόφευκτο μέλλον των ανθρώπινων σπουδών; Μπορούν να δημιουργηθούν διεπιστημονικά, διαπανεπιστημιακά και διακρατικά προγράμματα με άξονα τις νέες τεχνολογίες που τα αποτελέσματά τους να είναι μετρήσιμα, αξιοποιήσιμα, αλλά ταυτόχρονα και **ρηξικέλυτα** χωρίς δηλαδή τη μηχανιστική αναπαραγωγή μιας ήδη δεδομένης άποψης. Η απόρριψη μιας βιομηχανοποιημένης, ανούσιας γνώσης **παραμένει ευθύνη των ίδιων των επιστημόνων και των δασκάλων** και δεν μπορεί να μεταβιβάζεται στα μέσα που αυτά καλούνται να χρησιμοποιήσουν.

Καταναλωτική κοινωνία και ανθρωπιστικές επιστήμες – τέχνες

Ο καθηγητής συγκριτικής λογοτεχνίας στο πανεπιστήμιο Warwick στη Μ. Βρετανία λέει: «Η εκπαίδευση γίνεται επένδυση για προσωπικό όφελος – ένα λυπηρό σχόλιο στις ανθρώπινες δυνατότητες». Η έλλειψη ενδιαφέροντος και σεβασμού στις ανθρωπίνες επιστήμες σηματοδοτεί **αδιαφορία** της καταναλωτικής κοινωνίας που οδηγείται από τη δίψα για υψηλότερα εισοδήματα. Κρίσιμες λοιπόν οι επιστήμες αυτές, όχι μόνο για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας αλλά και σε σχέση με τις **ιδέες** που κομίζουν.

Οι ανθρωπιστικές επιστήμες και τέχνες «ως δώρο»;

Κατά τον καθηγητή Docherty « Αφού οι επιστήμες αυτές δεν προσφέρουν γρήγορες αποδόσεις αλλά μακροπρόθεσμες, θα πρέπει να θεωρούνται ως δώρο – χωρίς αντάλλαγμα. Αυτό είναι η χαρά μας αλλά και αυτό που απειλεί τις ίδιες. Αν είναι πέρα από κάθε οικονομική μέτρηση (δώρο), τότε μπορούν οι κυβερνήσεις να σταματήσουν να τις χρηματοδοτούν, θεωρώντας τις είδος πολυτελείας ».

Οι ανθρωπιστικές επιστήμες – τέχνες, ζωτικές για την επιβίωση κάθε δημοκρατίας.

Σύμφωνα με την Martha Nuss Baum, η εγκατάλειψη των ανθρωπιστικών σπουδών συνιστά παγκόσμια κρίση στην εκπαίδευση. Οι δεξιότητες που αποκτά κανείς από τις ανθρωπιστικές σπουδές είναι ζωτικές για την επιβίωση κάθε δημοκρατίας. Μπορεί η αγνόηση τους να ταιριάζει σε βραχυπρόθεσμους στόχους, όμως σίγουρα θα μας στοιχίσει μακροπρόθεσμα.

Οι ανθρωπιστικές σπουδές σε έναν τεχνολογικά συνδεδεμένο κόσμο.

Κατά τον *Dr. Rahul Choudaha*, διευθυντή ανάπτυξης και έρευνας στις παγκόσμιες εκπαιδευτικές υπηρεσίες στη Νέα Υόρκη: « Αναπτύξαμε περισσότερες δεξιότητες χρηστικές σε έναν κόσμο τεχνολογίας. Για εξειδικευμένες καριέρες, είναι όμως **καταλληλότεροι οι φοιτητές ανθρωπιστικών σπουδών** επειδή αναπτύσσουν ικανότητες συνεργασίας και επικοινωνίας. Οι ανθρώπινες κοινωνίες απαιτούν περισσότερα από την απλή υπόσχεση της απασχόλησης ». Ο δε πρόεδρος *Yashpal* στην Ινδία λέει: « Ο απλός ανταγωνισμός είναι επικίνδυνο πράγμα. **Αν το αντικείμενο των ανθρωπιστικών σπουδών πεθάνει, τότε πεθαίνει και η ίδια η ανθρωπότητα**». Φαίνεται λοιπόν ότι οι ανθρωπιστικές επιστήμες όχι μόνο ενισχύουν την κριτική σκέψη, αλλά και ως ανεξάρτητη διαδικασία καλλιεργούν την ανεξάρτητη σκέψη. Ενσαρκώνουν δε την ουσία της ανθρώπινης ύπαρξης.

Οι ανθρωπιστικές επιστήμες – τέχνες συνεισφέρουν στην οικονομική ανάπτυξη.

Οι εκδόσεις, τα μουσεία, το θέατρο, ο κινηματογράφος, τα ΜΜΕ και πολλές αντίστοιχες βιομηχανίες επηρεάζονται από τη συνεισφορά των αντικειμένων των ανθρωπιστικών επιστημών, αυτών των «άσχετων» ως προς την οικονομική ανάπτυξη όπως πολλοί τις χαρακτηρίζουν αλλά και τις κατηγοριοποιούν ως τέτοιες. Πχ. Μια έκθεση που πραγματοποιήθηκε από το «Οδηγώντας τον κόσμο: Η οικονομική συμβολή του συμβουλίου έρευνας στις τέχνες και τις ανθρωπιστικές επιστήμες της Αγγλίας» τονίζει πως **το πεδίο είναι σημαντικό για την ανάπτυξη της οικονομίας**. Σύμφωνα με στατιστικές το 2007 πουλήθηκαν από του εκδότες της Μ. Βρετανίας 498 εκατ. βιβλία αποφέροντας έσοδα 1.88 δις λίρες.

Οι ανθρωπιστικές επιστήμες – τέχνες δίνουν ηγέτες και πολιτικούς του αύριο.

Δίνουν στο έθνος τους ηγέτες και τις πολιτικές ελίτ του αύριο. Ορατό παράδειγμα η περίπτωση της Σγκαπούρης, όπου μετά από χρόνια εστίασης στην ανάπτυξη της επιστήμης και τεχνολογικής εκπαίδευσης ένωσε την έλλειψη σε ηγέτες και managers. Έτσι ανέλαβε δράση. Ανακοίνωσε την καθιέρωση του ινστιτούτου Yale-NUS, το οποίο θα εστιάσει στις τέχνες και θα προωθήσει τις ανθρωπιστικές επιστήμες. Απώτερος στόχος: Η αλλαγή νοοτροπίας πέρα από την εμμονή με την τεχνολογία.

Οι ανθρωπιστικές επιστήμες – τέχνες βοηθούν τους φοιτητές για οξύτερες ικανότητες στην επικοινωνία.

Οι απόφοιτοι θετικών επιστημών, μπορεί να είναι κατάλληλοι για τη βιομηχανία, δυσκολεύονται όμως να βρουν εργοδότες. Οι δεξιότητες που αποκτούν οι φοιτητές των

ανθρωπιστικών σπουδών έχουν να κάνουν με την επικοινωνία, την επίλυση αναλυτικών προβλημάτων, τη γραφή και την ανάλυση παρουσιάσεων, την ανάπτυξη κριτικής σκέψης, την καλλιέργεια των ικανοτήτων για διαπραγμάτευση. Αποτέλεσμα αυτού, να προτιμώνται από του εργοδότες. Σύμφωνα με το βιβλίο των James Reed και Dr. Paul G. Stoltz “Βάλε το μυαλό σου να δουλέψει”, “Οι εργοδότες προτιμούν αυτούς που υπερβαίνουν τις τεχνικές δεξιότητες”.

Τι εξετάζουν τα ελληνικά Πανεπιστήμια για διευκόλυνση της απασχόλησης μέσω των ανθρωπιστικών Επιστημών.

Η εξέταση ,σήμερα των ανθρωπιστικών επιστημών, από όσους τις υπερασπίζονται, γίνεται: **α) αυτάρεσκα**, θεωρώντας ότι η αξία τους είναι αυταπόδεικτη (με τίμημα όσοι δεν την αναγνωρίσουν να χαρακτηριστούν αδαείς , άξεστοι και τεχνοκράτες). **β)ότι θα μάθουμε αιώνιες αλήθειες και ηθικά διδάγματα** με αποτέλεσμα να γίνουμε καλύτεροι άνθρωποι και πολίτες. Κάτι που κατά τον Stanley Fish δεν ισχύει για διάφορους λόγους . Μεταξύ αυτών αναφέρει π.χ ότι η θέση των επιστημών αυτών στο curriculum μεταβαλλόταν σημαντικά στη διαδρομή της ιστορίας. **γ) ότι αποτελούν εφόδια ζωής** για τη μέριμνα του παρόντος και της καθημερινότητας.

Σύμφωνα με ισχνές έρευνες ή αναφορές των Ελλ. Πανεπιστημίων επισημαίνουμε τα παρακάτω: «**Προφανώς πρέπει να ανακαλύψουμε εκ νέου την προστιθέμενη αξία των ανθρωπιστικών επιστημών**» αναφέρει ο καθηγητής της Φιλοσοφικής Σχολής του ΑΠΘ κ. Βασ. Γούναρης. Μεταξύ άλλων επισημαίνει, ότι η πολιτεία εξασφαλίζει δημόσια δωρεάν εκπ/ση , στο μέτρο που αυτό πλέον είναι εφικτό, αλλά δεν εγγυάται την απορρόφηση κανενός. Αυτό δε μειώνει την ευθύνη των καθηγητών. **Μπορούμε να αναστηλώσουμε το επίπεδο των σπουδών.**

Είναι αναγκαίο να δημιουργήσουμε **συνέργειες** μεταξύ των προπτυχιακών προγραμμάτων, προκειμένου να καλύψουμε τα κενά σε προσωπικό και σε γνώσεις.

Οφείλουμε να εξετάσουμε άμεσα το ζήτημα της **δευτερεύουσας ειδίκευσης** , ώστε να δώσουμε περισσότερη ευελιξία και επαγγελματικές ευκαιρίες στους πτυχιούχους μας , εφόσον το επιθυμούν.

Πρέπει **να εμπλουτίσουμε** τα προγράμματα με γνωστικά αντικείμενα και άλλων σχολών, εφόσον αυτά διευκολύνουν την απασχόληση, αλλά και **να προσφέρουμε** αλλού τα δικά μας.

Να σχεδιάσουμε μεταπτυχιακά θελκτικά και διεπισημονικά, για όσους σκοπεύουν ψηλά και όχι για όσους δεν έχουν τι άλλο να κάνουν, δηλ. να μας απασχολήσει **η δια βίου μάθηση**

Αντίθετα , αίσθηση προκαλεί η άποψη της Β. Κιντή (Παν/μιο Αθηνών) «Η υπεράσπιση των ανθρωπιστικών σπουδών δεν πρέπει να γίνεται **ούτε με όρους άμεσης και απτής οικονομικής ωφέλειας(πόσα χρήματα θα κερδίσουμε)** γιατί έτσι τις μετατρέπουμε σε κάτι άλλο απ' αυτό που είναι , **ούτε όμως και με υπεροψία** σαν να μην υπάρχει καν χρεία δικαιολόγησης, σαν κάθε μνεία ωφέλειας να αποτελεί γι αυτές ύβρη!

Επιπλέον η κ. Κιντή βλέπει τις ανθρωπιστικές επιστήμες – τέχνες **ως εφόδιο ζωής** είτε κάνουμε ένα απλό επάγγελμα ,είτε πρόκειται ν' ανοίξουμε νέους δρόμους στις επιστήμες, στις τέχνες, στη ζωή.

Όσον αφορά δε την απασχόληση μέσω αυτών των επιστημών επισημαίνει την ανάγκη να αποτελούν **υποχρεωτικό μέρος της Παν/κής εκπ/σης** ακόμη κι αν σπουδάζει κανείς μαθηματικά, φυσική , κοινωνικές ή τεχνολογικές επιστήμες. Η δε έρευνα στην αρχαιολογία την ιστορία, την ανθρωπολογία, τη φιλοσοφία, τη φιλολογία η Ελλάδα μπορεί να βρεθεί **στο επίκεντρο του παγκόσμιου ενδιαφέροντος** δημιουργώντας ισχυρές ακαδημαϊκές και ερευνητικές παραδόσεις και να αποτελέσουμε ακόμα και παγκόσμιο σημείο αναφοράς.»

Τι σημαίνει παραίτηση από τις ανθρωπιστικές επιστήμες;

Η παραίτηση από τη φιλολογία και τη βραδύτητα με την οποία πρέπει να προσεγγίζονται τα θέματά της, γενικά από τις γνώσεις των ανθρωπιστικών επιστημών **σημαίνει ότι παραιτούμαστε από την άσκηση του κριτικού πνεύματος και την αναζήτηση της ατομικής ελευθερίας μας.** Για να κατανοήσει κανείς τον άνθρωπο, είναι δεδομένο πως δεν αρκούν οι φυσικές επιστήμες. Κι όμως, οι ανθρωπιστικές επιστήμες (ιστορία, φιλοσοφία, φιλολογία, κοινωνιολογία κ.λπ.) περνούν μία περίοδο σοβαρής κρίσης.

Πολλά ινστιτούτα στη Γερμανία, κατ' εξοχήν πατρίδα των κοινωνικών επιστημών, **απειλούνται με κλείσιμο και τα κονδύλιά τους κατευθύνονται στις φυσικές επιστήμες.** Ακόμη και η βιογραφία του Χίτλερ, που γνώρισε τεράστια εμπορική επιτυχία, γράφτηκε από έναν Βρετανό πανεπιστημιακό, τον Ιαν Κέρσο. Ποιος ευθύνεται γι' αυτήν την κακοδαιμονία, που παρατηρείται πέραν των γερμανικών συνόρων; Οι ίδιες οι ανθρωπιστικές επιστήμες και οι φορείς τους; Ποια είναι τελικά η κοινωνική χρησιμότητά τους; Τα αμείλικτα αυτά ερωτήματα θέτει προς συζήτηση η γερμανική εφημερίδα Die Zeit, εγκαινιάζοντας το σχετικό αφιέρωμα στις ανθρωπιστικές επιστήμες.

Ο Γερμανός φιλόσοφος, *Ράινχαρντ Μπραντ*, επισημαίνει ότι **οι ανθρωπιστικές επιστήμες δεν έχουν μία ασπίδα προστασίας**, ένα θεσμό που τους παρέχει υποστήριξη. «Κάποτε το ρόλο αυτό επιτελούσε η Εκκλησία. Στη συνέχεια το έθνος - κράτος. Το σημερινό διαχειριστικό κράτος καθορίζεται ως πεδίο δράσης μεταξύ εταιρειών διαφορετικής προέλευσης. Τα πανεπιστήμια νοούνται πλέον ως δεξαμενές εργατικού δυναμικού. Οι ανταγωνιζόμενες για το ίδιο συμφέρον επιχειρήσεις ούτε μπορούν ούτε θέλουν να υποκαταστήσουν την κρατική προστασία των ανθρωπιστικών επιστημών. Γιατί να το κάνουν άλλωστε;», αναρωτιέται ο Γερμανός φιλόσοφος.

«Η αλήθεια είναι ότι **οι ανθρωπιστικές επιστήμες , δηλαδή ο τρόπος που παρουσιάζουν τον εαυτό τους, είναι η σημαντικότερη αιτία**, για την οποία ένα μεγάλο τμήμα του κοινού παραμένει αποκλεισμένο από την πρόοδο των κοινωνικών επιστημών. Το γεγονός ότι μια κατάσταση εξελίχθηκε κατ' αυτόν τον τρόπο και όχι με κάποιον άλλο, δεν σημαίνει ότι θα επαναληφθεί αυτή η συμπεριφορά. Αντίθετα, τα πειράματα των εφαρμοσμένων επιστημών βασίζονται ακριβώς σε αυτόν τον ισχυρισμό: Αν ένα αντικείμενο συμπεριφερθεί υπό συγκεκριμένες συνθήκες έτσι, τότε θα το κάνει πάντα.

Η σύγχρονη κοινωνία μπορεί να βασισθεί πάνω σε αυτήν τη διαπίστωση. Άρα, η ευημερία μιας χώρας, συνεπώς και των ανθρωπιστικών επιστημών, εξαρτάται από ανάλογα πορίσματα. *«Ο ανταγωνισμός μεταξύ των δύο ευρύτερων αυτών κλάδων, των εφαρμοσμένων και των αφηρημένων επιστημών, ήδη έχει κριθεί και ίσως θα έπρεπε να συμβουλέψουμε όσους ασχολούνται με τις ανθρωπιστικές επιστήμες να σταματήσουν να διολισθαίνουν στην παγίδα της διαρκούς αυτοεπιβεβαίωσής τους»*, εκτιμά ο αρθρογράφος της *Die Zeit*, **Ούλριχ Γκράινερ**. Η παγίδα έγκειται ακριβώς στο γεγονός ότι επιστήμες, όπως οι Καλές Τέχνες, η θεολογία και η φιλοσοφία, που αναζητούν το διαχρονικό μέσα στο χρόνο και των οποίων τα αντικείμενα είναι το Αληθινό, το Ομορφο και το Καλό, **δεν πρόκειται ποτέ να κερδίσουν την αναμέτρηση για τη χρηστικότητα**. Εδώ και καιρό π.χ. η φιλολογία έχει πάρει διαζύγιο από τη λογοτεχνία, δίνοντας έμφαση σε καθημερινής χρήσεως αντικείμενα, όπως τη ρητορική, τη μελέτη των μέσων ενημέρωσης και τις διαμάχες των δύο φύλων για να διασφαλίσει ό,τι αφορά ευρύτερα τμήματα του πληθυσμού. Τώρα είναι πλέον δύσκολο να εξέλθει από αυτήν την παγίδα.» Εφ. Καθημ.

Ο αντίλογος έρχεται από τις σελίδες της ίδιας εφημερίδας, μέσα από το άρθρο έτερου σχολιαστή της, του **Αρμίν Νασέχι**. *«Παραβλέπουμε ότι δεν υπάρχουν επιστήμες, που βρίσκονται εγγύτερα στην παραγωγή, από ό,τι οι κοινωνικές. Δημιουργούν τα νοητικά και εμπειρικά οχήματα, με τα οποία κινούμαστε στον κόσμο. Θα υπήρχε, άραγε, η Γερμανία χωρίς τη φιλολογία και τις ιστορικές επιστήμες; Και τι θα ήταν το έθνος - κράτος και η δημοκρατία χωρίς τη νομιμοποίηση των κοινωνικών επιστημών; Θα βλέπαμε κοινωνικές τάξεις αν δεν είχε καθορισθεί προηγουμένως επιστημονικά ποια κοινωνικά χαρακτηριστικά θα χρησιμοποιήσουμε στις κατηγοριοποιήσεις; Θα υπήρχε εκπαίδευση και εξειδίκευση χωρίς την ανακάλυψη της ανθρωπιστικής παιδείας; Δεν είναι άραγε το πεδίο παρατήρησης του Πολιτισμού ένα από τα σημαντικότερα των τελευταίων δύο αιώνων; Δεν θα μπορούσε κάλλιστα να θεωρηθεί εξίσου σημαντικό με τη διάσπαση του ατόμου ή με την κλωνοποίηση;»*.

Ο κατάλογος των ερωτημάτων αυτών έχει δύο στόχους. Από τη μία **να φωτίσει τον κεντρικό ρόλο των ανθρωπιστικών επιστημών** και να επισημάνει ότι τα Ερευνητικά τους Κέντρα κάθε άλλο παρά περιθωριακό ρόλο επιτελούν, αφού κατασκευάζουν τους ατομικούς και συλλογικούς κανόνες περιγραφής και μέτρησης. Από την άλλη **να αποτρέψει την τυποποίηση των κοινωνικών επιστημών ως «σωφρονιστικών»**, αλλά και τον ανταγωνισμό τους με τις εφαρμοσμένες επιστήμες. Μία ρεαλιστική αποτίμηση των

ανθρωπιστικών επιστημών θα είναι εφικτή **όταν εμποτισθεί με τεχνολογική αυτοπεποίθηση η δεδομένη ηθική αυτοπεποίθησή τους**. Εν τέλει, η συζήτηση δεν αφορά μόνο σε μία ιστορική προοπτική, αλλά και στο παρόν.

Οι νέες διαμάχες στο Παγκόσμιο γίνεσθαι που αφορούν: τη δραστική αλλαγή της πολιτικής συλλογικότητας, τις συνθήκες διαβίωσης, την αισθητική της καθημερινότητας, τις ηθικές επιλογές, τη διαμόρφωση κάθε ξεχωριστής υποκουλτούρας ,τη λειτουργία των μέσων ενημέρωσης και πολλά άλλα, **υπογραμμίζουν ακριβώς την ανάγκη των ανθρωπιστικών επιστημών να γίνουν επίκαιρες και να επανασυνδεθούν με τις ανησυχίες του σύγχρονου ανθρώπου**.

.....

Χρειάζεται να αποδείξουν ότι παράγουν κι αυτές νέες ιδέες: αποδομούν τις δικές τους έννοιες, δίνουν άλλες ερμηνείες σε βεβαιότητες και πραγματοποιούν γνωστικές πειραυές.

Το μοναδικό πρόβλημα είναι πως συνήθως **οι εκφραστές της πολιτικής** στον τομέα της επιστήμης, σε όλα σχεδόν τα επίπεδά της, **δύσκολα μπορούν να αντιληφθούν το ακριβές περιεχόμενο των ανθρωπιστικών επιστημών**. Έτσι οι πολιτικοί θα συνεχίσουν να πανηγυρίζουν για το νερό που βρέθηκε στον Άρη (άλλα λόγια ν' αγαπιόμαστε). Ούτως ή άλλως, τον ενθουσιασμό τους θα συμεριζόταν και **ο Γιόχαν Βόλφγκανγκ φον Γκαίτε** , αλλά με τον εκπληκτικό τρόπο των ποιητών:

«Από τον ουρανό έρχεται

Στον ουρανό ανεβαίνει

Ψυχή του ανθρώπου

Πόσο μοιάζεις του νερού!».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ✓ <http://www.alfavita.gr/special-edition/einai-tromahtiko-poy-oi-simerinoi-neoi-den-theloyn-na-allaxoyn-ton-kosmo>
- ✓ <https://www.wikipedia.org/>
- ✓ https://books.google.gr/books?hl=fr&lr=&id=K_9QBAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR7&dq=best+schools+in+the+world&ots=xEqTrzDzQl&sig=YK8GDCFv7unk-55Z3TFp6byH2f8&redir_esc=y#v=onepage&q=best%20schools%20in%20the%20world&f=false
- ✓ <https://www.microstars.gr/wp-content/uploads/2017/04/SianouXkamariKESYP.pdf>
- ✓ <https://feltor.wordpress.com/2011/04/04/hellenic-classical-paideia/>
- ✓ <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CF%8D%CE%BB%CE%B7:%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1>
- ✓ <http://www.newsbomb.gr/>
- ✓ <http://www.foititikanea.gr/>
- ✓ <http://socialpolicy.gr/2016/08/%CE%BF-%CF%81%CF%8C%CE%BB%CE%BF%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%85%CF%80%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CE%AE%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%AF%CE%B1.html>
- ✓ <http://www.kathimerini.gr/900752/article/epikairothta/politikh/peirama-h-anhsyxhtikh-ypakoh-sthn-e3oysia>
- ✓ <http://www.alfavita.gr/apopsin/i-tsanta-sto-sholeio-ta-voithimat-sto-spiti>
- ✓ http://sdes.espivblogs.net/files/2013/03/eleftheriaka_sholeia_aitonomi_sillogikotita_foititwn_panepistimioi_thessalias.pdf
- ✓ <https://apatris.info/tag/athina/>

✓ <https://el-gr.facebook.com/apofasismenoi/posts/596699017015404>